

PEMBANGUNAN MODUL PEMBELAJARAN
BERASASKAN PROJEK (*M-BMC*) BAGI
TOPIK KANVAS MODEL PERNIAGAAN
DALAM PROGRAM DIPLOMA
KOLEJ VOKASIONAL
PERTANIAN

AINUL KAMALIAH BINTI NASRI

UNIVERSITI PENDIDIKAN SULTAN IDRIS

2025

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

**PEMBANGUNAN MODUL PEMBELAJARAN BERASASKAN PROJEK (*M-BMC*) BAGI
TOPIK KANVAS MODEL PERNIAGAAN DALAM PROGRAM DIPLOMA
KOLEJ VOKASIONAL PERTANIAN**

AINUL KAMALIAH BINTI NASRI

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

**DISERTASI DIKEMUKAKAN BAGI MEMENUHI SYARAT UNTUK MEMPEROLEH
SARJANA SAINS
(MOD PENYELIDIKAN)**

**FAKULTI TEKNIKAL DAN VOKASIONAL
UNIVERSITI PENDIDIKAN SULTAN IDRIS**

2025

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

UNIVERSITI
PENDIDIKAN
SULTAN IDRIS

اوپنورسیتی فندیقن سلطان ادریس

SULTAN IDRIS EDUCATION UNIVERSITY
INSTITUT PENGAJIAN SISWAZAH
PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN

Sila tanda (✓)
Kertas Projek
Sarjana Penyelidikan
Sarjana Penyelidikan dan Kerja Kursus
Doktor Falsafah

✓

Perakuan ini telah dibuat pada 7 (hari bulan) Januari (bulan) 2025

Perakuan Pelajar:

Saya, AINUL KAMALIAH BINTI NASRI, M20211000310 dan FAKULTI TEKNIKAL DAN VOKASIONAL dengan ini mengaku bahawa disertasi yang bertajuk PEMBANGUNAN MODUL PEMBELAJARAN BERASASKAN PROJEK (M-BMC) BAGI TOPIK KANVAS MODEL PERNIAGAAN DALAM PROGRAM DIPLOMA KOLEJ VOKASIONAL PERTANIAN adalah hasil kerja saya sendiri. Saya tidak memplagiat dan apa-apa penggunaan mana-mana hasil kerja yang mengandungi hak cipta telah dilakukan secara urusan yang wajar dan bagi maksud yang dibenarkan dan apa-apa petikan, ekstrak, rujukan atau pengeluaran semula daripada atau kepada mana-mana hasil kerja yang mengandungi hak cipta telah dinyatakan dengan sejelasnya dan secukupnya.

Tandatangan pelajar

Perakuan Penyelia:

Saya PROF. MADYA DR. RIZDWAN BIN CHE RUS dengan ini mengesahkan bahawa hasil kerja pelajar yang bertajuk PEMBANGUNAN MODUL PEMBELAJARAN BERASASKAN PROJEK (M-BMC) BAGI TOPIK KANVAS MODEL PERNIAGAAN DALAM PROGRAM DIPLOMA KOLEJ VOKASIONAL PERTANIAN dihasilkan oleh pelajar seperti nama di atas dan telah diserahkan kepada Institut Pengajian Siswazah bagi memenuhi sebahagian syarat untuk memperoleh IJAZAH SARJANA SAINS (PENDIDIKAN TEKNIKAL DAN VOKASIONAL).

Tarikh

Tandatangan Penyelia
Prof. Madya Dr. Ridzwan bin Che' Rus
Pengarah Akademik & Antarabangsa
Universiti Pendidikan Sultan Idris
35900 Tanjong Malim
Perak, Malaysia

INSTITUT PENGAJIAN SISWAZAH / INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

BORANG PENGESAHAN PENYERAHAN TESIS/LAPORAN KERTAS PROJEK
DECLARATION OF THESIS/DISSERTATION/PROJECT PAPER FORM

Tajuk / Title: PEMBANGUNAN MODUL PEMBELAJARAN
BERASASKAN PROJEK (M-BMC) BAGI TOPIK KANVAS
MODEL PERNIAGAAN DALAM PROGRAM DIPLOMA
KOLEJ VOKASIONAL PERTANIAN

No. Matrik / Matric's No.: M20211000310

Saya / I: AINUL KAMALIAH BINTI NASRI

Mengaku membenarkan Tesis/Desertasi/Laporan Kertas Projek (Doktor Falsafah/Sarjana)* ini disimpan di Universiti Pendidikan Sultan Idris (Perpustakaan Tuanku Bainun) dengan syarat-syarat kegunaan seperti berikut:-

acknowledge that my [Thesis/Dissertation/Project-Paper] is kept at Universiti Pendidikan Sultan Idris(Tuanku Bainun Library) and reserves the right as follows:-

1. Tesis/Disertasi/Laporan Kertas Projek adalah hak milik UPSI.
The thesis is the property of Universiti Pendidikan Sultan Idris.
2. Perpustakaan Tuanku Bainun dibenarkan membuat salinan untuk tujuan rujukan sahaja.
Tuanku Bainun Library has the right to make copies for the purpose of research only.
3. Perpustakaan dibenarkan membuat salinan Tesis/Disertasi ini sebagai bahan pertukaran antara Institusi Pengajian Tinggi.
The Library has the right to make copies of the thesis for academic exchange.
4. Perpustakaan tidak dibenarkan membuat penjualan sains Tesis/Disertasi ini bagi kategori **TIDAK TERHAD**.
The library are not allowed to make any profit for 'Open Access' Thesis/Dissestation.
5. Sila tandakan (/) bagi pilihan kategori di bawah / *Please tick (/) for category below:-*

☐ **SULIT/CONFIDENTIAL**

Mengandungi maklumat yang berdarjah keselamatan atau kepentingan Malaysia seperti yang termaktub dalam Akta Rahsia Rasmi 1972. / *Contains confidential information under the Official Secret Act 1972*

☐ **TERHAD/RESTRICTED**

Mengandungi maklumat terhad yang telah ditentukan oleh organisasi/ badan di mana penyelidikan ini dijalankan. / *Contains restricted information as specified by the organization where research was done.*

☒ **TIDAK TERHAD / OPEN ACCESS**

(Tandatangan Pelajar / Signature)

Tarikh: 19 FEBUARI 2025

Prof. Madya Dr. Rozwan bin Cho' Rus
 Pengarah Akademik & Antarabangsa
 (Tandatangan Penjelaja / Signature of Supervisor)
 & (Nama & Cop Rasmi / Name & Official Stamp)
 35900 Tanjong Malim
 Perak, Malaysia

Catatan: Jika Tesis/Disertasi ini **SULIT @ TERHAD**, sila lampirkan surat daripada pihak berkuasa/organisasi berkenaan dengan menyatakan sekali sebab dan tempoh laporan ini perlu dikelaskan sebagai **SULIT** dan **TERHAD**.

Notes: If the thesis is CONFIDENTIAL or RESTRICTED, please attach with the letter from the organization with period and reasons for confidentiality or restriction.

PENGHARGAAN

Bismillahirrahmanirrahim.

Alhamdulillah, syukur kepada Allah SWT dengan limpah kurnia-Nya dapat saya menyiapkan kajian dan penulisan disertasi ini. Secara khususnya, saya ingin mengucapkan sekalung penghargaan kepada para pensyarah Universiti Pendidikan Sultan Idris (UPSI), Prof. Madya Dr. Ridzwan bin Che Rus selaku Penyelia Utama yang banyak mendorong dan membimbing dalam menyiapkan kajian ni. Saya juga ingin merakamkan penghargaan kepada ibu bapa Nasri Bin Mat Desa dan Habibah Binti Sabran dan tidak lupa arwah emak yang sentiasa ada dalam hati ini arwah Lapisah Bint Bahari, suami Mohamad Razaidi bin Abu Bakar dan anak-anak tersayang, Irsyad, Naura, Arfaan dan Faa'iz serta adik beradik yang banyak memberi dorongan, bantuan dan motivasi. Saya ingin mengambil kesempatan ini untuk mengucapkan terima kasih kepada semua pakar dan pensyarah yang terlibat dalam proses penilaian dan penghasilan instrumen untuk membangunkan modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) ini. Jutaan terima kasih juga kepada pihak Bahagian Tajaan Kementerian Pendidikan Malaysia kerana memberi peluang kepada saya untuk menyambung pelajaran sehingga kepada penghasilan tesis ini. Tidak lupa juga kepada rakan dan taulan yang terlibat secara langsung dan tidak langsung sepanjang saya menyiapkan modul ini terutamanya para pensyarah di kolej vokasional. Semoga kajian ini dapat memberi panduan dan idea kepada para pelajar KV dalam menyediakan projek idea perniagaan secara kritis dan kreatif dan mampu menjadi seorang usahawan serta menjana pendapatan sendiri

ABSTRAK

Kajian ini bertujuan membangunkan modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) dan mengkaji kesannya terhadap pencapaian topik Kanvas Model Perniagaan. Kajian ini terdiri daripada dua fasa iaitu fasa pembangunan modul dan fasa menilai kesan modul. Reka bentuk kajian pembangunan digunakan dalam fasa pertama manakala reka bentuk kuasi eksperimen digunakan dalam fasa kedua. Modul Pembelajaran Berasaskan Projek (*M-BMC*) dibangunkan dengan model Dick dan Reiser (1996) mengintegrasikan Model Pembangunan Modul Sidek serta Teori Konstruktivisme dan Teori Pembelajaran Bermakna. Kesahan modul dinilai oleh sembilan pakar menggunakan dua instrumen iaitu soal selidik kesahan modul dan soal selidik kesahan aktiviti modul dan Nilai kebolehppercayaan modul (*Cronbach's Alpha* = 0.710 – 0.898) diperoleh melalui kajian rintis. Pada fasa kedua melibatkan 91 orang pelajar Kolej Vokasional Pertanian yang diagih kepada kumpulan kawalan ($n = 35$) dan rawatan ($n = 56$). Instrumen yang digunakan ujian pencapaian topik Kanvas Model Perniagaan. Data dianalisis secara statistik inferens. Ujian-t menunjukkan terdapat perbezaan yang signifikan berdasarkan ujian pasca pencapaian pengetahuan [$t(88) = 3.57$; $p < 0.05$] dan penilaian amali [$t(88) = 8.72$; $p < 0.05$] antara kumpulan rawatan dan kawalan. Kesimpulannya, modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) adalah berkesan dalam ujian pencapaian pelajar dalam topik kanvas model perniagaan kumpulan rawatan. Implikasi kajian menunjukkan modul pendekatan pembelajaran berasaskan projek ini boleh digunakan oleh pelajar kursus keusahawanan.

**DEVELOPMENT OF A PROJECT-BASED LEARNING MODULE (*M-BMC*)
FOR THE TOPIC OF THE BUSINESS MODEL CANVAS IN THE
DIPLOMA PROGRAM OF AGRICULTURAL
VOCATIONAL COLLEGES**

ABSTRACT

This study aims to develop a project-based learning module (*M-BMC*) and examine its impact on the achievement of the topic Business Model Canvas. This study consists of two phases, namely the module development phase and the module impact assessment phase. The design of the development study is used in the first phase while the quasi-experimental design is used in the second phase. The Project-Based Learning Module (*M-BMC*) was developed with the Dick and Reiser model (1996) integrating the Sidek Module Development Model as well as Constructivism Theory and Meaningful Learning Theory. The validity of the module was assessed by nine experts using two instruments, namely the module validity questionnaire and the module activity validity questionnaire and the module reliability value (Cronbach's Alpha = 0.710 – 0.898) obtained through a pilot study. In the second phase, 91 students of the Agricultural Vocational College were distributed to the control group (n = 35) and treatment (n = 56). The instrument used is the achievement test of the topic Business Model Canvas. The data was analyzed statistically inferentially. The t-test showed that there was a significant difference based on the post-knowledge achievement test [$t(88) = 3.57$; $p < 0.05$] and the practical assessment [$t(88) = 8.72$; $p < 0.05$] between the treatment and control groups. In conclusion, the project-based learning module (*M-BMC*) is effective in testing student achievement in the business model canvas topic of the treatment group. The implications of the study show that this project-based learning approach module can be used by entrepreneurship course students.

KANDUNGAN

Muka Surat

PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN	ii
PENGESAHAN PENYERAHAN DISERTASI	iii
PENGHARGAAN	iv
ABSTRAK	v
ABSTRACT	vi
KANDUNGAN	vii
SENARAI JADUAL	xv
SENARAI RAJAH	xix
SENARAI SINGKATAN	xxi
SENARAI LAMPIRAN	xxii
BAB 1 PENGENALAN	
1.1 Pendahuluan	1
1.2 Latar Belakang Kajian	5
1.3 Penyataan Masalah	28
1.4 Objektif Kajian	30
1.5 Persoalan Kajian	30
1.6 Hipotesis Kajian	31
1.7 Kerangka Konseptual Kajian	32
1.8 Kepentingan Kajian	35
1.8.1 Bahagian Pendidikan Latihan Teknikal Vokasional	35

1.8.2 Kolej Vokasional	36
1.8.3 Pensyarah	36
1.8.4 Pelajar	37
1.9 Skop Kajian	37
1.10 Batasan Kajian	38
1.11 Definisi Operasional	39
1.11.1 Modul Pendekatan Pembelajaran Berasaskan Projek	39
1.11.2 Kanvas Model Perniagaan	40
1.11.3 Pencapaian Pengetahuan	41
1.11.4 Penilaian Amali	41
1.11.5 Pembelajaran Berasaskan Projek	42

1.12 Rumusan	43
--------------	----

BAB 2 KAJIAN LITERATUR

2.1 Pengenalan	44
2.2 Pendidikan Teknikal Vokasional (TVET)	45
2.2.1 Kolej Vokasional di Malaysia	47
2.2.2 Pendidikan Pertanian	50
2.2.3 Pendidikan Keusahawanan	51
2.3 Kanvas Model Perniagaan dalam Kursus Keusahawanan	54
2.3.1 Kanvas Model Perniagaan	55
2.3.2 Kepentingan Kanvas Model Perniagaan kepada Pelajar	61
2.4 Pembelajaran Berasaskan Projek (PBP)	63

2.4.1 PBP dan Teori Pembelajaran	65
2.4.1.1 Teori Konstruktivisme Kognitif Piaget	68
2.4.1.2 Teori Konstruktivisme Sosial Vygotsky	72
2.4.1.3 Teori Pembelajaran Bermakna Ausubel	78
2.4.2 Ciri-Ciri Pembelajaran Berasaskan Projek	84
2.4.2.1 Pengajaran Berpusatkan Pelajar	84
2.4.2.2 Keupayaan Komunikasi	84
2.4.2.3 Kemahiran Berfikir Kritis	85
2.4.2.4 Kebolehan Kerjasama	85
2.4.3 PBP dalam Pendidikan Keusahawanan	86
2.4.4 Modul Kanvas Model Perniagaan Pembelajaran Berasaskan Projek	91
2.4.5 Pembelajaran Konvensional	95
2.4.6 Pencapaian Pengetahuan	95
2.4.7 Penilaian Amali	97
2.5 Model Pembinaan Modul	98
2.5.1 Model Reka Bentuk Dick dan Rieser (1996)	99
2.5.2 Model Pembinaan Modul Sidek	102
2.6 Rumusan	108

BAB 3 METODOLOGI KAJIAN

3.1 Pendahuluan	109
3.2 Reka Bentuk Kajian	110
3.2.1 Fasa I: Fasa I: Pembangunan Modul Pembelajaran Berasaskan Projek (<i>M-BMC</i>)	110

3.2.2 Fasa II: Penilaian Kesan Modul	114
3.3 Populasi Kajian	119
3.4 Pensampelan	121
3.5 Kesahan	124
3.5.1 Pengawalan Ancaman Terhadap Kesahan Dalam	124
3.5.2 Ancaman Terhadap Kesahan Luaran	127
3.5.3 Pemboleh Ubah Ekstranus	127
3.6 Instrumens Kajian	129
3.6.1 Instrumen dalam Fasa Pembangunan Modul	132
3.6.1.1 Soal Selidik Kesahan Kandungan Modul	132
3.6.1.2 Soal Selidik Kesesuaian Aktiviti Modul	134
3.6.1.3 Soal Selidik Kebolehpercayaan Modul	134
3.6.2 Instrumen dalam Fasa Penilaian Kesan Penggunaan Modul	135
3.6.2.1 Ujian Teori Topik Kanvas Model Perniagaan	136
3.6.2.2 Penilaian Amali Topik Kanvas Model Perniagaan	138
3.7 Kesahan Instrumen Kajian	139
3.8 Kebolehpercayaan Instrumen Kajian	140
3.9 Kesahan dan Kebolehpercayaan Ujian Pencapaian Teori	141
3.10 Kesahan dan Kebolehpercayaan Penilaian Amali	143
3.11 Prosedur Kajian	144
3.12 Kajian Rintis	147
3.13 Prosedur Analisis Data	149

3.13.1 Analisis Statistik Deskriptif	150
3.13.2 Analisis Statistik Inferensi	150
3.14 Pengujian Hipotesis	152
3.15 Rumusan	153

BAB 4 REKA BENTUL MODUL

4.1 Pengenalan	154
4.2 Kaedah Menggunakan Modul	155
4.3 Reka Bentuk Modul	156
4.3.1 Menentukan Matlamat	160
4.3.2 Menulis Objektif	164
4.3.3 Bina Aktiviti Pembelajaran	164
4.3.4 Pilih dan Bina Media	165
4.3.5 Melaksanakan Pengajaran	168
4.3.6 Bina Penilaian	169
4.3.7 Menilai Semula Penilaian	170
4.4 Pemilihan Model Dick dan Reiser (1996)	173
4.5 Pembangunan Modul (<i>M-BMC</i>)	174
4.5.1 Muka Hadapan	175
4.5.2 Matlamat	176
4.5.3 Pengenalan Projek	177
4.5.4 Kerangka Konseptual Modul dan Teori Pembelajaran	178
4.5.5 Jenis Pembelajaran	179
4.5.6 Pelaksanaan Modul	179

4.5.7 Panduan Pengguna	181
4.5.8 Aktiviti Modul (<i>M-BMC</i>) Membina Idea Perniagaan	182
4.5.8.1 Strategi Pelaksanaan Modul (<i>M-BMC</i>) Pembelajaran Berasaskan Projek — Pemetaan Kanvas Minda dalam Topik Kanvas Model Perniagaan	182
4.6 Fasa Penilaian Modul	214
4.6.1 Kajian Rintis Modul	216
4.6.2 Kesahan dan Kebolehpercayaan Modul (<i>M-BMC</i>)	216
4.6.3 Kesehan Kesesuaian Aktiviti Modul	220
4.6.4 Kesahan Penilaian Kandungan Modul	223
4.6.5 Kebolehpercayaan Modul	224
4.13 Rumusan	226

BAB 5 DAPATAN KAJIAN

5.1 Pengenalan	227
5.2 Pemerolehan dan Pengumpulan Data	228
5.3 Profil Responden	229
5.4 Statistik Deskriptif dan Inferens Pencapaian Teori dan Amali	230
5.4.1 Statistik Deskriptif Skor Min Pasca Pencapaian Pengetahuan Pelajar bagi Topik Kanvas Model Perniagaan antara Kumpulan Rawatan dengan Kumpulan Kawalan	231
5.4.2 Analisis Statistik Deskriptif Skor Min Pencapaian Pengetahuan Pra dan Pasca Pelajar dalam Topik Kanvas Model Perniagaan bagi Kumpulan Rawatan	232

5.4.3 Analisis Statistik Deskriptif Skor Min Pencapaian Pengetahuan Pra dan Pasca Pelajar bagi Topik Kanvas Model Perniagaan bagi Kumpulan Kawalan	232
5.4.4 Analisis Statistik Deskriptif Perbezaan yang Signifikan Skor Min Pasca Penilaian Amali Pelajar Kumpulan Rawatan dengan Kumpulan Kawalan	233
5.4.5 Analisis Statistik Deskriptif Skor Min Penilaian Amali Pra dan Pasca Pelajar Kumpulan Rawatan	234
5.4.6 Analisis Statistik Deskriptif Skor Min Penilaian Amali Pra dan Pasca Pelajar Kumpulan Kawalan	234
5.4.7 Pengujian Andaian-andaian Ujian t bagi Ujian Pencapaian Pengetahuan	235
5.4.7.1 Taburan Normal bagi Markah Ujian Pencapaian Pengetahuan dan Penilaian Amali	235
5.4.7.2 Kehomogenan Sampel	239
5.4.8 Persoalan kajian dan Pengujian Hipotesis Kajian	240
5.4.8.1 Ujian t Sampel Tidak Bersandar	240
5.4.8.2 Ujian t Sampel Bersandar (<i>Paired Sampel t Test</i>)	243
5.5 Rumusan	249

BAB 6 PERBINCANGAN DAN KESIMPULAN

6.1 Pengenalan	251
6.2 Kesan Modul (<i>M-BMC</i>)	253
6.2.1 Kesan Modul (<i>M-BMC</i>) Pembelajaran Berasaskan Projek Terhadap Pencapaian Pengetahuan dalam Topik Kanvas Model Perniagaan	254
6.2.2 Kesan Modul (<i>M-BMC</i>) Pembelajaran Berasaskan Projek Terhadap Pencapaian Penilaian Amali dalam Topik Kanvas Model Perniagaan	258

6.3 Impikasi Kajian	261
6.3.1 Implikasi Kajian Terhadap Pembangun Modul	262
6.3.2 Impikasi Kajian Terhadap Tenaga Pengajar	265
6.3.3 Impikasi Kajian Terhadap Pelajar	266
6.3.4 Implikasi Kajian Terhadap Penggubal Kurikulum	269
6.4 Cadangan	270
6.5 Ringkasan	272
6.6 Rumusan	273
RUJUKAN	276
LAMPIRAN	

SENARAI JADUAL

No. Jadual		Muka Surat
1.1	Senarai Kolej Vokasional Pertanian Malaysia yang Menawarkan Program Pertanian	8
1.2	Isi Kandungan Kursus Keusahawanan UES 3012	10
1.3	Keputusan Penilaian Berterusan Topik Kanvas Model Perniagaan di Kolej Vokasional A	19
1.4	Keputusan Penilaian Berterusan Topik Kanvas Model Perniagaan di Kolej Vokasional B	20
2.1	Penerangan Ringkas Mengenai Elemen yang Berada dalam Kanvas Model Perniagaan	59
2.2	Empat Peringkat Tahap Perkembangan Kognitif Piaget	68
2.3	Fasa Teori Pembelajaran Ausubel	83
2.4	Huraian PBP Boleh Diterapkan dalam Elemen-Elemen BMC	93
3.1	Reka Bentuk kajian Ujian Pra dan Ujian Pasca Bagi Kumpulan-Kumpulan Tidak Seimbang (<i>Nonequivalent groups pre-posttest design</i>)	118
3.2	Ringkasan Prosedur Reka Bentuk Kuasi-Eksperimen	118
3.3	Senarai KV Pertanian Malaysia di Setiap Zon	120
3.4	Senarai KV Pertanian Semenanjung Malaysia di Setiap Zon	122
3.5	Menunjukkan Secara Terperinci Program Berserta Pelajar yang Terlibat	123
3.6	Ancaman Kesahan Dalam	125
3.7	Jadual Spesifikasi Ujian (JSU) Ujian Pra dan Ujian Pasca	137

3.8	Panel Pakar Kesahan Instrumen Ujian Pencapaian Topik Kanvas Model Perniagaan	138
3.9	Nilai KR20 dan Tahap Konsistensi Dalaman	141
3.10	Nilai KR20, Indeks Kesukaran dan Indeks Diskriminasi Ujian Teori Topik Kanvas Model Perniagaan	142
3.11	Kebolehpercayaan Penilaian Amali	144
3.12	Objektif dan Persoalan Kajian	151
3.13	Analisis Pengujian Hipotesis bagi Kajian	152
4.1	Analisis Temu Bual Pensyarah dan Pelajar	163
4.2	Aktiviti Modul (<i>M-BMC</i>)	165
4.3	Pembangunan Modul (<i>M-BMC</i>) Pembelajaran Berasaskan Projek Mengikut Reka Bentuk Model Dick dan Reiser (1996)	171
4.4	Pembangunan Modul (<i>M-BMC</i>) Berasaskan Tatacara Pembelajaran Berasaskan Projek	174
4.5	Aktiviti Setiap Sesi Pembelajaran	179
4.6	Senarai Aktiviti Topik Kanvas Model Perniagaan	182
4.7	Pelaksanaan Aktiviti	184
4.8	Elemen 1: <i>Value Propositions</i> (Penawaran Nilai)	187
4.9	Elemen 2: <i>Customer Segment</i> (Segmen Pelanggan)	190
4.10	Elemen 3: <i>Channel Distribution</i> (Saluran Agihan)	192
4.11	Elemen 4: <i>Customer Relationships</i> (Hubungan Pelanggan)	194
4.12	Elemen 5: <i>Revenue Streams</i> (Aliran Pendapatan)	197
4.13	Elemen 6: <i>Key Resources</i> (Sumber Utama)	200
4.14	Elemen 7: <i>Key Activities</i> (Aktiviti Utama)	202
4.15	Elemen 8: <i>Key Partners</i> (Rakan Kongsi Strategik)	205

4.16	Elemen 9: <i>Cost Structure</i> (Struktur Kos)	207
4.17	Tugasan	209
4.18	Ringkasan Tugasan Projek	210
4.19	Rubrik Penilaian Amali Berdasarkan Projek	211
4.20	Panduan Markah - Jumlah Markah: 100 (Setiap Kriteria Bernilai Maksimum 5 Markah)	213
4.21	Senarai Pakar	217
4.22	Keputusan Kesahan Muka Modul	219
4.23	Keputusan Peratusan Kesahan Kandungan Modul	220
4.24	Keputusan Kesahan Muka Instrumen Soal Selidik	221
4.25	Keputusan Kesahan Soal Selidik Kesesuaian Aktiviti Modul	221
4.26	Taburan Item Soal Selidik Penilaian Modul	223
4.27	Skor Kebolehpercayaan	225
4.28	Nilai Setiap Item Kebolehpercayaan Modul	225
5.1	Profil Responden	229
5.2	Statistik Deskriptif Skor Min Pasca Pencapaian Pengetahuan Pelajar bagi Topik Kanvas Model Perniagaan antara Kumpulan Rawatan dengan Kumpulan Kawalan	231
5.3	Statistik Deskriptif Skor Ujian Min Pencapaian Pengetahuan Pra dan Pasca Pelajar dalam Topik Kanvas Model Perniagaan bagi Kumpulan Rawatan	232
5.4	Statistik Deskriptif Skor Ujian Min Pencapaian Teori Pra dan Pasca Pelajar dalam Topik Kanvas Model Perniagaan bagi Kumpulan Kawalan	233
5.5	Statistik Deskriptif Skor Min Pasca Penilaian Amali Pelajar antara Kumpulan Rawatan dengan Kumpulan Kawalan	233
5.6	Statistik Deskriptif Skor Ujian Min Penilaian Amali Pra dan Pasca Pelajar bagi Kumpulan Rawatan	234

5.7	Statistik Deskriptif Skor Ujian Min Penilaian Amali Pra dan Pasca Pelajar bagi Kumpulan Kawalan	235
5.8	Nilai Pencongan dan Kutosis Ujian Pencapaian Teori bagi Sampel Kajian	236
5.9	Nilai Pencongan dan Kutosis Ujian Pencapaian Penilaian Amali bagi Sampel Kajian	236
5.10	Ujian t Sampel Tidak Bersandar Perbezaan Min Pasca Pencapaian Pengetahuan Pelajar dalam Topik Kanvas Model Perniagaan antara Kumpulan Rawatan dengan Kumpulan Kawalan	242
5.11	Ujian t Sampel Tidak Bersandar Perbezaan Min Pasca Pencapaian Penilaian Amali Pelajar antara Kumpulan Rawatan dengan Kumpulan Kawalan	243
5.12	Ujian t Bersandar Perbezaan Pencapaian Pengetahuan Pra dan Pasca Pelajar dalam Topik Kanvas Model Perniagaan bagi Kumpulan Rawatan	245
5.13	Ujian t Bersandar Perbezaan Pencapaian Teori Pra dan Pasca Pelajar dalam Topik Kanvas Model Perniagaan bagi Kumpulan Kawalan	246
5.14	Ujian t Bersandar Piawai Perbezaan Penilaian Amali Pra dan Pasca Pelajar Kumpulan Rawatan	248
5.15	Ujian t Bersandar Piawai Perbezaan Penilaian Amali Pra dan Pasca Pelajar bagi Kumpulan Kawalan	249
5.16	Rumusan Pengujian Hipotesis	250

SENARAI RAJAH

No. Rajah		Muka Surat
1.1	Kanvas Model Perniagaan	13
1.2	Kerangka Konsep	34
2.1	Pengajian yang Ditawarkan di Kolej Vokasional	50
2.2	Rajah Konsep Kanvas Model Perniagaan oleh Osterwalder dan Pigneur (2010)	58
2.3	Model Pembinaan Modul Sidek.	104
3.1	Integrasi Model Dick dan Reiser (1996) dan Model Pembinaan Modul Sidek (Sidek Mohd Noah & Jamaludin Ahmad, 2005) dalam Pembangunan Modul Pembelajaran Berasaskan Projek (M-BMC) Fasa I dan Fasa II	113
3.2	Reka Bentuk Kuasi Eksperimen	117
3.3	Instrumen – Instrumen dan Responden Fasa I	130
3.4	Instrumen – Instrumen dan Responden Fasa II	131
4.1	Reka Bentuk Pembangunan Modul	158
4.2	Integrasi Model Dick dan Reiser (1996) dan Model Pembinaan Modul Sidek (Sidek Mohd Noah & Jamaludin Ahmad, 2005) dalam Pembangunan Modul Pembelajaran Berasaskan Projek (M-BMC) Fasa I dan Fasa II	159
4.3	Silibus Kurikulum Kursus Keusahawanan	162
4.4	Muka Hadapan Modul	175
4.5	Matlamat Modul	176
4.6	Pengenalan Projek	177
4.7	Kerangka Konsep	178

4.8	Panduan Pelajar	181
4.9	Pengiraan Peratusan Kesahan Kandungan	218
5.1	Graf Plot Normal Q-Q Skor Ujian Pengetahuan (Pra dan Pasca)	237
5.2	Graf Plot Normal Q-Q Skor Ujian Penilaian Amali (Pra dan Pasca)	238

SENARAI SINGKATAN

BMC	<i>Business Model Canvas</i>
DKN 2030	Dasar Keusahawanan Negara 2030
DVM	Diploma Vokasional Malaysia
EPU	Unit Perancang Ekonomi
KPM	Kementerian Pendidikan Malaysia
M-BMC	Modul Pembelajaran Berasaskan Projek
NOSS	Standard Kemahiran Pekerjaan Kebangsaan
PBP	Pembelajaran Berasaskan Projek
PMR	Penilaian Menengah Rendah
PT 3	Pentaksiran Tingkatan Tiga (PT3)
RMK -11	Rancangan Malaysia ke-11
RMK-10	Rancangan Malaysia ke-10
SPSS	<i>Statistical Package for Social Science</i>
SVM	Sijil Vokasional Malaysia
TVET	Pendidikan dan Latihan Teknikal Vokasional
WBK 2030	Wawasan Kemakmuran Bersama 2030

SENARAI LAMPIRAN

- A Modul Pembelajaran berasaskan Projek (*M-BMC*)
- B Ujian Pencapaian Teori Topik Kanvas Model Perniagaan (Ujian Pra dan Ujian Pasca)
- C Penilaian Amali Topik Kanvas Model Perniagaan (Tugasan Pelajar) Rubrik Penilaian Amali [Pembahagian Markah Projek]
- D Soal Selidik Kebolehpercayaan Modul
- E Soal Selidik Analisis Keperluan
- F Analisis Temu Bual Topik Kanvas Model Perniagaan dan Keperluan Modul
- G Analisis Data
- H Surat Lantikan dan Semakan Pakar

BAB 1

PENGENALAN

Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia 2015-2025 (Pendidikan Tinggi) atau PPPM (PT) dirangka berasaskan wawasan dan aspirasi PPPM dalam mendidik pelajar yang berbakat, berkemahiran dan berilmu untuk bersedia menghadapi cabaran abad ke-21. Kementerian Pendidikan telah menggariskan strategi dan inisiatif untuk menyediakan pendidikan yang seimbang antara ilmu dengan akhlak, serta menggalakkan pelajar dalam memupuk minda keusahawanan. Sehubungan dengan itu lonjakan pertama PPPM (PT) dalam menghasilkan graduan holistik, berciri keusahawanan dan seimbang. Dalam merealisasikan hasrat tersebut, antara inisiatif yang diberi tumpuan oleh Kementerian Pendidikan dan IPTA/IPTS adalah menambah baik pengalaman pembelajaran pelajar dengan merangka kurikulum baharu dan melaksanakan pelbagai program seperti memperluaskan kolaborasi diantara pihak industri, meningkatkan

pembelajaran berasaskan pengalaman serta perkhidmatan yang bertujuan untuk membangunkan kemahiran yang sesuai bagi pembelajaran abad ke-21. Dalam merangka usaha tersebut pelbagai cadangan yang bersesuaian yang disesuaikan untuk meningkatkan pembelajaran dengan keperluan pelajar (*personalised learning*) di dalam kelas. Pendidikan dan latihan kemahiran diberi tumpuan dalam usaha membangunkan keusahawanan dalam diri pelajar serta memupuk kemahiran keusahawanan.

Kurikulum Pendidikan Teknik Vokasional (PTV) telah melaksanakan pelbagai strategi untuk memperkasakan kurikulum agar murid lepasan PTV mempunyai laluan kerjaya yang jelas, meluas dan kebolehpasaran pelajar dalam menguasai kemahiran keusahawanan dan serta dalam kebolehkkerjaan dalam pelbagai bidang. Menurut kajian oleh Hasmira Alias dan Aziah Ismail (2021), pendidikan di kolej vokasional menekankan dan memberi perhatian kepada kursus keusahawanan yang mula diperkenalkan dalam sistem pendidikan vokasional pada tahun 2012 dalam melaksanakan dasar transformasi pendidikan vokasional (Bahagian Perancangan Penyelidikan Dasar Pendidikan, 2017). Penerapan elemen keusahawanan juga dirancang dan dilaksanakan bertujuan untuk menyediakan lebih banyak laluan kerjaya kepada graduan pendidikan vokasional di kolej vokasional untuk melahirkan graduan 10% sebagai usahawan seperti yang disasarkan oleh kementerian. Pada tahun 2019, kursus keusahawanan (UES 3012) kolej vokasional telah ditambah baik dengan memperkenalkan topik baharu iaitu kanvas model perniagaan. Menurut Hapsari et al. (2023) topik kanvas model perniagaan merupakan alat pengurusan yang membolehkan individu menerangkan, mereka bentuk, mencipta dan mempersembahkan model perniagaan yang hendak dan yang dijalankan. Elemen yang terdapat dalam kanvas model perniagaan ini menyediakan pendekatan berstruktur untuk mudah difahami

setiap komponen elemen utama perniagaan dan bagaimana setiap komponen tersebut berinteraksi di antara satu sama lain.

Secara umumnya, pelajar lebih mudah memahami, menerangkan secara visual serta mampu menerangkan secara ringkas idea rancangan perniagaan yang dirancang melalui satu keping kanvas sahaja. Menurut kajian oleh Nur Hana Kamarudin et al. (2022), menyatakan bahawa penggunaan model pengajaran perniagaan yang berkesan dapat meningkatkan pembelajaran pelajar dalam mata pelajaran Prinsip Perakaunan, maka justeru itu dalam konteks pengajaran kanvas model perniagaan, penggunaan bahan bantu mengajar (BBM) yang bersesuaian dapat membantu pelajar memvisualisasikan konsep yang diajarkan, menambah kefahaman pelajar dan meningkatkan interaksi antara pensyarah dan pelajar serta pensyarah dapat menyampaikan maklumat dengan lebih jelas dan efektif kepada pelajar. Oleh itu, pensyarah perlu kreatif dalam mengembangkan dan menggunakan bahan bantu mengajar yang bersesuaian untuk meningkatkan pengajaran dan pembelajaran khusus dalam pengajaran topik kanvas model perniagaan. Menurut kajian Hutasuhut et al. (2020) bahan bantu mengajar seperti modul dapat membantu pelajar yang menghadapi kesukaran menjelaskan konsep dan memahami hubungan di antara setiap elemen yang terdapat dalam kanvas model perniagaan untuk menghasilkan idea perniagaan yang baik.

Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) telah memperkenalkan pembelajaran Berasaskan Projek (PBP) pada tahun 2006. Pembelajaran berasaskan projek ini merupakan salah satu 'kaedah pedagogi' yang menekan pembelajaran serta menitikberatkan penghasilan projek dalam proses pembelajaran dan pengajaran (PdP).

Kaedah pembelajaran berasaskan projek pembelajaran ini berpusatkan kepada pelajar dan merupakan salah satu strategi ke arah kaedah pengajaran yang berkesan, memfokuskan kepada masalah dunia sebenar (Barak & Yuan, 2021; Liu & Zhao, 2021). Daripada segi pembelajaran, kompetensi pelajar dapat di tingkatkan dan menjadi pelajar lebih produktif dalam bidang masing-masing (Nizwardi Jalinus et al., 2017). Berdasarkan pendapat Parrado-Martnez dan Sánchez-Andjar (2020), model pembelajaran berasaskan projek ialah satu kaedah pembelajaran yang dapat membangunkan kemahiran kerja berpasukan pelajar di dalam kelas. Pelajar menjadi lebih produktif kerana mereka boleh mencipta projek yang disesuaikan dengan disiplin mereka sendiri (Chu et al., 2017; Guo et al., 2020).

Kaedah pelaksanaan pembelajaran berasaskan projek ini memerlukan bahan bantu mengajar yang sesuai agar setiap aktiviti yang dirancang dapat dijalankan secara teratur dan dapat dilaksanakan secara bersistematik dalam proses pengajaran dan pembelajaran. Kanvas model perniagaan memerlukan pembelajaran yang inovatif, yang menekankan pembelajaran kontekstual melalui pelbagai aktiviti yang kompleks, seperti memberi kebebasan kepada pelajar untuk meneroka dan merancang aktiviti pembelajaran, melaksanakan projek secara kolaboratif dan akhirnya menghasilkan satu projek idea perniagaan yang baik. Bahan bantu mengajar seperti modul berorientasikan pendekatan pembelajaran berasaskan projek ini bertujuan menjadikan PdP lebih mudah dan terancang serta sebagai panduan dan bahan rujukan kepada pelajar untuk belajar secara sendiri (Nur Hana Kamarudin et al., 2022).

Oleh yang demikian, berdasarkan permasalahan yang telah wujud dalam kajian lepas melalui tinjauan literatur, kajian ini menilai kesan PBP dalam pengajaran kursus keusahawanan di kolej vokasional. Fokus utama kajian ini membangunkan modul bagi topik Kanvas Model Perniagaan menggunakan pendekatan pembelajaran berasaskan projek terhadap pencapaian pengetahuan (kognitif) dan kemahiran membina projek idea perniagaan menggunakan kanvas model perniagaan kepada pelajar di KV pertanian di Malaysia.

1.2 Latar Belakang Kajian

Dasar Keusahawanan Nasional 2030 (DKN 2030), menjadi pemangkin melalui WKB 2030 di mana dasar ini merupakan rancangan jangka panjang untuk membangunkan Malaysia menjelang 2030 sebagai sebuah negara ke arah bidang keusahawanan. Melalui DKN 2030, wujud rangka kerja dan pelan strategik melalui pendidikan dan keusahawanan melalui penerapan dan hubungan dengan budaya serta nilai keusahawanan dalam mengubah minda pelajar IPT daripada pencari kerja kepada pencipta kerja. Ini berikutan kesukaran mengimbangi penawaran dan permintaan buruh dalam pelbagai sektor pekerjaan. Graduan hanya memiliki ijazah universiti tanpa mempunyai nilai tambah, menjadikan majikan sangat memilih bakal pekerja mereka (Pelan Transformasi Koperasi Malaysia, 2021).

Sehubungan dengan itu teras strategik pertama DKN 2030 membudayakan keusahawanan dalam segenap lapisan melalui pembudayaan keusahawanan. Proses ini merupakan satu proses jangka panjang yang memerlukan komitmen dan usaha berterusan. Dalam usaha memupuk budaya keusahawanan ini perlu dimulai daripada peringkat awal, penglibatan bermula daripada golongan pelajar di peringkat sekolah rendah, sekolah menengah, Institusi Pengajian Tinggi (IPT) dan seterusnya masyarakat umum untuk memupuk minat dan bakat yang mempunyai minda keusahawanan daripada segi atribut dan nilai keusahawanan yang mantap, sekali gus menghasilkan lebih ramai lagi usahawan yang kreatif dan inovatif serta berani mengambil risiko dalam meneroka peluang demi memajukan diri. Sehubungan dengan itu Kementerian Pendidikan bermula tahun 2013 dan telah menerima pelbagai maklum balas daripada pakar pendidikan Malaysia serta antarabangsa, pemimpin IPT tempatan dan masyarakat umum dalam merangka Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia 2015-2025 (Pendidikan Tinggi) atau PPPM (PT). Objektif Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia (Pendidikan Tinggi) 2015-2025 bertujuan meningkatkan kualiti pelajar, institusi dan sistem pendidikan secara menyeluruh.

Pelan itu termasuk inisiatif untuk mengembangkan kerjasama industri, menekankan pembelajaran dan perkhidmatan pengalaman dan memanfaatkan teknologi untuk pembelajaran. Program ini juga memberi tumpuan kepada penilaian prestasi pelajar secara keseluruhan dan pembangunan kemahiran insaniah. Kementerian Pengajian Tinggi telah melancarkan Pelan Tindakan Keusahawanan Pendidikan Bersepadu Keusahawanan (EIE) KPT 2021-2025 bagi menggalakkan usahawan muda di institusi pengajian tinggi awam dan juga pengajian tinggi swasta. Kementerian Pengajian Tinggi (KPT) telah memulakan Pelan Tindakan Keusahawanan Pendidikan

Bersepadu Keusahawanan (EIE) KPT 2021-2025 bagi mewujudkan ekosistem keusahawanan yang komprehensif dan menggalakkan usahawan muda menjadi usahawan selepas tamat pengajian. Strategi ini bertujuan untuk meningkatkan penambahbaikan pendidikan keusahawanan di universiti swasta di Malaysia dengan menangani isu seperti kekurangan penyelarasan kurikulum dan kekurangan modul pembelajaran keusahawanan, serta sokongan yang tidak mencukupi mempromosikan pelajar dalam menceburi bidang usahawan muda di peringkat yang lebih tinggi. Pelan itu juga mengiktiraf dalam menggabungkan pengetahuan barat, tempatan dan merancang pendidikan keusahawanan campuran melalui orang asli, sehingga memberi tumpuan kepada pendekatan *heutagogy* dan persekitaran institusi.

Strategi dalam meningkatkan penambahbaikan pendidikan keusahawanan ini telah memberi kesan pendidikan keusahawanan yang bersepadu dalam mengurangkan kemiskinan, ini menunjukkan kesan yang positif terhadap pengurangan pelbagai dimensi kemiskinan dan serta peningkatan dalam niat keusahawanan. Selain itu pelancaran Kementerian Pengajian Tinggi (MOHE) dalam Pelan Tindakan Keusahawanan Pendidikan Bersepadu Keusahawanan MOHE (EIE) 2021-2025 adalah bertujuan untuk membentuk ekosistem keusahawanan holistik dan menggalakkan usahawan muda untuk menceburkan diri dalam perniagaan selepas tamat pengajian.

Secara keseluruhannya, Pelan Tindakan Keusahawanan Pendidikan Bersepadu Keusahawanan (EIE) 2021-2025 meningkatkan pendidikan keusahawanan di universiti swasta di Malaysia dan turut serta dalam menyumbang kepada pembasmian kemiskinan. Walau bagaimanapun berdasarkan kajian lepas, menurut kajian Zarith Nurzafirah Khairuddin et al. (2023) menyatakan bahawa universiti swasta menghadapi

cabaran dalam mengambil peluang daripada tawaran inisiatif kerajaan, kekurangan penyelarasan kursus keusahawanan dan sistem sokongan yang tidak mencukupi untuk memupuk menjadi seorang usahawan muda.

Maka dalam proses merealisasikan Malaysia sebagai ke arah sebuah negara keusahawanan, terdapat penglibatan pelbagai kementerian seperti Kementerian Usahawan dan Koperasi (KOSKEP), Kementerian Pengajian Tinggi (KPT), agensi-agensi swasta yang terlibat secara langsung dan tidak langsung serta Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) melalui institusi-institusi pendidikan dan latihan. Kolej vokasional yang bernaung di bawah KPM, bertanggungjawab menyediakan graduan dalam bidang vokasional bermula di peringkat sijil sehingga peringkat diploma. Sehingga 1 Mar 2023, terdapat 87 buah kolej vokasional yang menawarkan 10 bidang

Jadual 1.1

Senarai Kolej Vokasional Pertanian Malaysia yang Menawarkan Program Pertanian

Bil.	Nama Kolej Vokasional	Program pertanian
1	Kolej Vokasional Pagoh, Johor	Seni bina Landskap
2	Kolej Vokasional Pasir Puteh, Kelantan	Agroindustri Tanaman Agroindustri Ternakan Poltri Agroindustri Ternakan Ruminan
3	Kolej Vokasional Dato' Lela Maharaja, Negeri Sembilan.	Agroindustri Tanaman (Hortikultur) Agroindustri Tanaman Agroindustri Ternakan Poltri Agroindustri Ternakan Ruminan Akuakultur Pemprosesan Makanan Seni bina Landskap Teknologi Mekanisasi Agro

Bil.	Nama Kolej Vokasional	Program pertanian
4	Kolej Vokasional Pertanian Chenor, Pahang.	Agroindustri Tanaman Agroindustri Ternakan Poltri Agroindustri Ternakan Ruminan Akuakultur Bioteknologi Pemprosesan Makanan Seni bina Landskap Teknologi Mekanisasi Agro
5	Kolej Vokasional Pertanian Teluk Intan, Perak	Agroindustri Tanaman (Hortikultur) Agroindustri Tanaman Agroindustri Ternakan Poltri Agroindustri Ternakan Ruminan Akuakultur Bioteknologi Pemprosesan Makanan Seni bina Landskap Teknologi Mekanisasi Agro Reka bentuk Flora
6	Kolej Vokasional Lahad Datu, Sabah	Agroindustri Tanaman Agroindustri Ternakan Poltri Agroindustri Ternakan Ruminan Akuakultur Pemprosesan Makanan Seni bina Landskap Teknologi Mekanisasi Agro

Sumber: Bahagian Pendidikan dan Latihan Teknikal Vokasional (BPLTV, 2022)

Berdasarkan Jadual 1.1 di atas, terdapat 10 program bidang pertanian yang ditawarkan di enam buah kolej vokasional di seluruh Malaysia. Daripada jadual ini, menunjukkan program yang ditawarkan dalam bidang pertanian menyumbangkan kepada menghasilkan graduan kepada kebolehpasaran dan kebolehkerjaan dalam pelbagai bidang pekerjaan khususnya dalam bidang pertanian. Matlamat program bidang pertanian di kolej vokasional membentuk individu yang bersedia menyertai pasaran kerja, menjadi seorang usahawan yang berdaya saing dan dapat melanjutkan pengajian ke peringkat yang lebih tinggi (BPLTV, 2022).

Sehubungan dengan itu, kolej vokasional dalam menyediakan keperluan pelajar ke arah bidang keusahawanan bertujuan mengembangkan ekonomi dan pendapatan negara serta meningkatkan peluang pekerjaan. Melalui usaha meningkatkan keusahawanan dalam diri pelajar, pelbagai aktiviti keusahawanan di kolej vokasional disediakan melalui subjek keusahawanan yang ditawarkan merentasi kurikulum. Semua pelajar Diploma Vokasional Malaysia (DVM) diwajibkan mengambil kursus keusahawanan pada semester pendek. Namun begitu bermula tahun 2019, pelajar DVM mengambil kursus keusahawanan ketika berada pada semester tiga. Terdapat perubahan struktur pengajian dan kod untuk kursus keusahawanan iaitu di tukar kepada kursus keusahawanan dan kod UES 3012. Justeru itu, terdapat perubahan silibus kurikulum berkaitan isi kandungan kursus keusahawanan yang bertujuan untuk melahirkan pelajar berfikiran kreatif dan inovatif dalam bidang keusahawanan.

Jadual 1.2

Isi Kandungan Kursus keusahawanan UES 3012

No.	Isi kandungan
1.	Asas Keusahawanan Konsep dan Teori Keusahawanan Konsep Kreativiti dan Inovatif
2.	Jenis-jenis Perniagaan Millikan Tunggal Perkongsian Syarikat Koperasi Francais
3.	Agensi Berkaitan Pendaftaran Perniagaan Bantuan Kewangan Sokongan dan Latihan

No.	Isi kandungan
4	Penjanaan Idea Perniagaan Penjanaan Idea Perniagaan Kaedah Penjanaan Idea Penapisan Idea Etika dalam Pemilihan Idea
5	<i>Business Model Canvas</i> (BMC) Konsep <i>Business Model Canvas</i> (BMC) Menghuraikan konsep <i>Business Model Canvas</i> (BMC). A1 Menamakan sembilan (9) elemen asas BMC. A1 Segmen Pengguna (<i>Customer Segment</i>) Penawaran Nilai (<i>Value Proposition</i>) Saluran (<i>Channels</i>) Hubungan Pelanggan (<i>Customer Relationship</i>) Aliran Pendapatan (<i>Revenue Stream</i>) Sumber Utama (<i>Key Resources</i>) Aktiviti Utama (<i>Key Activities</i>) Rakan Kongsy Strategik (<i>Key Partnership</i>) Struktur Kos (<i>Cost Structure</i>)

vokasional. Kursus Keusahawanan (UES 3012) di kolej vokasional bermula 2019 di mana terdapat topik baharu yang pelajar perlu pelajari. Topik baharu tersebut ialah kanvas model perniagaan merujuk pada Jadual 1.2. Kanvas Model Perniagaan merupakan alat untuk memahami model perniagaan secara berstruktur. Model perniagaan boleh ditakrifkan sebagai rangka kerja konsep yang menerangkan cara organisasi mencipta, menyampaikan dan menterjemahkan nilai yang ditawarkan dalam perniagaan. Kanvas Model Perniagaan menawarkan pendekatan berstruktur untuk memahami dan menggambarkan komponen model perniagaan dan amat relevan dalam konteks pendidikan keusahawanan kerana dalam kanvas tersebut telah menyediakan gambaran keseluruhan dengan jelas dan padat tentang idea sesuatu perniagaan atau menambah baik sebuah perniagaan serta membolehkan pelajar memahami elemen utama dan perkaitan antara model perniagaan (Babwah, 2021). Salah satu aspek utama

dalam pendidikan keusahawanan ialah membangunkan model perniagaan yang mantap melalui pendidikan keusahawanan yang bertujuan untuk melengkapkan bakal usahawan dengan pengetahuan dan kemahiran yang diperlukan untuk memulakan sebuah perniagaan serta mengurus perniagaan mereka sendiri (Nguyen et al., 2023).

Menurut sumber yang dinyatakan sebelum ini, Kanvas Model Perniagaan digunakan secara meluas sebagai alat dalam pendidikan keusahawanan (Gs & Istanti, 2022; Korpysa & Waluyohadi, 2022). Kanvas Model Perniagaan seperti dinyatakan ialah model, alat atau *tools* yang digunakan perancangan sesuatu projek, perniagaan, syarikat yang diusahakan. Terdapat sembilan elemen yang terdapat dalam Kanvas Model Perniagaan iaitu *key partners*, *key activities*, *value propositions*, *customer relationship*, *channels*, *customer segments*, *cost structure* dan *revenue streams*

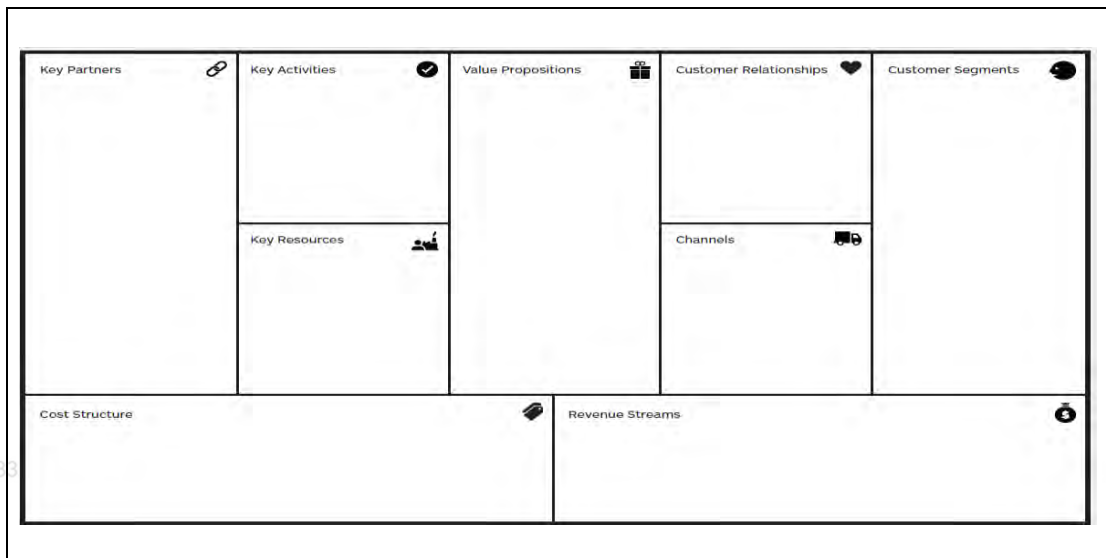
(Osterwalder & Pigneur, 2010). Elemen penting yang terdapat dalam Kanvas Model Perniagaan tersebut merupakan elemen penting yang pelajar bincangkan bersama untuk menghasilkan sebuah kanvas perniagaan yang lengkap, di mana setiap elemen saling berhubung kait di antara satu sama lain. Pelajar program pertanian di Kolej Vokasional Pertanian Malaysia menggunakan Kanvas Model Perniagaan ini kerana huraian serta kefahaman keseluruhan model perniagaan yang telah dibuat dapat difahami dengan mudah. Modul kursus keusahawanan yang dibangunkan oleh Bahagian Pembangunan Kurikulum Latihan Teknikal dan Vokasional masih perlu ditambah baik kerana modul yang disediakan hanya berteraskan pengajaran yang diajar secara teori. Pembangunan isi kandungan di dalam modul tersebut memerlukan penyelarasan dengan bidang vokasional di mana kaedah pengajaran dalam bentuk teori dan praktikal adalah seimbang.

Rajah 1.1 Kanvas Model Perniagaan yang perlu dilengkapkan oleh pelajar dalam merangka projek, mencari idea serta mengetahui kekuatan dan kelemahan sesuatu perniagaan.

Rajah 1.1

Kanvas Model Perniagaan

Menurut Kulkarni dan Che (2019), kelebihan utama mengintegrasikan model perniagaan ke dalam pendidikan keusahawanan ini bertujuan untuk menyediakan platform untuk pelajar agar menggunakan model perniagaan ini dalam meningkatkan kecekapan inovasi, reka bentuk dan pembangunan produk, serta pemasaran yang terdapat dalam sebuah perniagaan. Kanvas Model Perniagaan ini telah digunakan secara meluas dalam pelbagai projek keusahawanan, membina syarikat pertama dan syarikat besar sebagai kaedah permodalan perniagaan yang mesra pengguna (Lima & Baudier, 2017).

Penggunaan Kanvas Model Perniagaan dalam pendidikan keusahawanan memberikan beberapa faedah (Babwah, 2021; Gs & Istanti, 2022). Pertama, membolehkan pelajar mempunyai pandangan holistik tentang idea untuk merangka sebuah perniagaan. Pelajar boleh melihat bagaimana Komponen Model Perniagaan yang berbeza, berinteraksi antara satu sama lain dan cara mereka menyumbang kepada kejayaan keseluruhan idea perniagaan yang mereka hendak ceburi. Kedua, Kanvas Model Perniagaan menggalakkan pelajar berfikir secara kritis tentang model perniagaan yang perlu mereka pertimbangkan untuk memenuhi keperluan dan kehendak sasaran segmen pelanggan untuk perniagaan mereka, menawarkan cadangan nilai yang unik kepada pelanggan serta saluran pelanggan yang memudahkan urusan dengan pelanggan (Murray & Scuotto, 2016). Ketiga, penggunaan Kanvas Model Perniagaan juga menggalakkan kreativiti dan inovasi (Eisape, 2019). Pelajar digalakkan untuk berfikir di luar kotak dan meneroka kemungkinan dan alternatif yang berbeza untuk setiap elemen yang terdapat dalam kanvas tersebut. Kanvas Model Perniagaan dalam pendidikan keusahawanan juga memupuk kerjasama dan kerja berpasukan dalam kalangan pelajar (Korpysa & Waluyohadi, 2022).

Dalam konteks Kanvas Model Perniagaan yang telah diperkenalkan di kolej vokasional melalui temu bual bersama tenaga pengajar dan pelajar, didapati terdapat kesukaran yang dihadapi oleh pelajar untuk memahami sepenuhnya konsep bagaimana membina idea perniagaan melalui Kanvas Model Perniagaan dalam menyediakan projek idea perniagaan. Pada asasnya, Kanvas Model Perniagaan merupakan satu alat praktikal yang mudah difahami dalam menganalisis sebuah perniagaan, membina perniagaan baharu atau mencari kelemahan dan kekuatan sebuah perniagaan. Namun begitu, pelajar dilihat sukar dalam memahami konsep Kanvas Model Perniagaan, di

mana pelajar tidak jelas dalam rangka teori model perniagaan tersebut (Freiling, 2015). Selain itu, pelajar juga tidak memahami prinsip, istilah dan konsep yang terdapat Kanvas Model Perniagaan (Ensign et al., 2021; Jin et al., 2021). Pendedahan yang terhad terhadap senario perniagaan dunia sebenar dan aplikasi praktikal model kanvas, turut menghalang kepada kefahaman pelajar (Febrilia et al., 2022). Kanvas model ini juga sering menggunakan istilah dan konsep perniagaan tertentu dalam Bahasa Inggeris (Fitriasari, 2020). Ini menyebabkan pelajar sukar untuk memahami kanvas model tersebut. Bagi menangani cabaran ini, pensyarah harus mempertimbangkan strategi pengajaran seperti memberikan penerangan dengan jelas keseluruhan tentang Kanvas Model Perniagaan, membantu menghuraikan sembilan elemen, serta menghubungkan setiap elemen yang terdapat dalam kanvas tersebut. Dengan strategi ini, ia mampu membantu pelajar memahami setiap elemen yang berbeza dan mengaitkan hubung kait setiap elemen dalam kanvas antara satu sama lain. Seterusnya, pensyarah haruslah menggabungkan latihan secara praktikal, menyediakan kajian kes kepada pelajar dan menggunakan Kanvas Model Perniagaan secara *hands-on* supaya pelajar lebih memahami konsep asas membina projek idea perniagaan melalui Kanvas Model Perniagaan. Ini membolehkan pelajar meningkatkan lagi kefahaman yang lebih mendalam tentang model tersebut dan mengaplikasikan secara praktikal (Babwah, 2021). Selain itu, penyediaan bahan dan sumber tambahan seperti buku teks atau artikel yang menerangkan model perniagaan kanvas secara terperinci boleh membantu pelajar belajar sendiri dan mengembangkan lagi pemahaman pelajar terhadap penggunaan kanvas model perniagaan.

Ketika pengajaran topik kanvas model perniagaan, pensyarah memberi penerangan berkaitan pengetahuan dan konsep kanvas model perniagaan secara langsung di dalam kelas. Pelajar diberi maklumat secara pasif melalui penerangan di dalam kelas, kurang memberi penekanan daripada aspek pengalaman dan aplikasi secara praktikal. Sebaliknya, kaedah pengajaran menggunakan pendekatan Pembelajaran Berasaskan Projek ini, memberi penglibatan secara aktif oleh pelajar melalui aktiviti yang dijalankan seperti perbincangan secara berkumpulan, menyediakan folio dan menjalankan satu projek keusahawanan yang sebenar (Nurul Hazwani Ariffin et al., 2022). Pelajar diberi peluang untuk mengaplikasikan pengetahuan dan kemahiran yang mereka pelajari melalui projek keusahawanan yang mereka jalankan. Selain itu, pelajar juga diajar untuk mengambil inisiatif, kolaborasi dengan rakan dan guru, serta melibatkan diri dalam aktiviti penyiasatan dan perancangan (Atika Ishak & Kamariah Abu Bakar, 2022).

Kaedah Pembelajaran Berasaskan Projek dalam pendidikan keusahawanan memberi lebih penekanan kepada pengalaman sebenar dalam dunia keusahawanan yang membantu pelajar memperoleh pemahaman yang lebih mendalam dan memiliki kemahiran praktikal yang relevan. Pembelajaran Berasaskan Projek juga memberi peluang kepada pelajar untuk mengembangkan sikap keusahawanan, seperti inisiatif, kreativiti, daya usaha dan ketahanan dalam menghadapi cabaran dalam dunia perniagaan.

Pembelajaran kursus keusahawanan bagi topik *BMC* ini diajar menggunakan pendekatan konvensional yang menjadi pelajar pasif dan hanya bergantung teori. Modul yang di sediakan untuk kegunaan pelajar hanya dalam bentuk nota ringkas dan tiada aktiviti di dalam yang memberi kefahaman konsep dalam membina projek idea perniagaan melalui kanvas model perniagaan. Dapatan ini disokong dengan kenyataan dalam temu bual awal yang dijalankan kepada seorang pelajar subjek keusahawanan sesi Mei 2021 – November 2021, beliau menyatakan bahawa:

“Semasa saya belajar menggunakan modul yang disediakan, bagi topik Kanvas Model Perniagaan, saya tidak dapat mengisi ruangan kosong yang terdapat dalam kanvas tersebut. Ini kerana saya tidak tahu apa yang perlu ditulis. Selain itu sembilan elemen yang terdapat dalam modul saya masih kurang memahami dan ingat bagaimana hubungan setiap elemen dan hendak melengkapkan kanvas tersebut. Saya tidak mempunyai idea untuk menyiapkan kertas kerja perniagaan untuk menjalankan projek keusahawanan dengan mengaitkan situasi perniagaan dalam bidang pertanian. Maklumlah, ini kali pertama saya dan kawan-kawan di perkenalkan model perniagaan ini”

(Pelajar KVPTI)

Kenyataan pelajar kedua menyatakan bahawa;

“Semasa mempelajari topik kanvas model perniagaan dan menyiapkan tugas kertas kerja idea perniagaan saya masih lagi tidak memahami topik ini. Tugas kertas kerja saya hanya mengambil contoh yang ada di Internet sahaja. walaupun markah tinggi tapi saya masih tidak dapat memahami dengan baik kerana mempelajari secara teori sahaja. Tiada aktiviti perniagaan atau projek keusahawanan yang dijalankan selepas membina dan menyiapkan kanvas model perniagaan ini di akhir kursus dalam kursus keusahawanan ini.

(Pelajar KVPC)

Berdasarkan kenyataan pelajar tersebut, mereka hanya bergantung kepada modul yang disediakan untuk melengkapkan kotak kanvas dengan sembilan elemen yang terdapat di dalam kanvas tanpa memahami bagaimana kaedah dan hubungan antara setiap sembilan elemen bagi mengisi maklumat yang diperlukan kanvas tersebut. Menurut Ching dan Fuvel (2013) pelajar mengalami masalah semasa mengisi kotak kanvas tersebut kerana kurang kefahaman bagaimana hendak mengisi maklumat di dalam setiap kotak dan mengaitkan hubungan antara satu sama lain bagi setiap elemen untuk memudahkan mengisi kanvas perniagaan tersebut. Ini menyebabkan pelajar tidak berminat mempelajari topik ini.

Kajian Md Salamun Rashidin et al. (2019) keberhasilan suatu pembelajaran pelajar biasanya dinilai melalui penilaian akhir atau ujian untuk mengukur sejauh mana pelajar memahami isi-isi yang terkandung dalam pembelajaran. Penilaian pencapaian pelajar dalam kursus keusahawanan adalah berkonsepkan secara penilaian berterusan di mana pelajar dinilai secara langsung pensyarah di sepanjang semester. Penilaian berterusan ini menggunakan pelbagai kaedah dan instrumen yang bersesuaian untuk mengukur prestasi pelajar dan penilaian dilakukan melalui aspek teori dan juga amali. Selain itu peratusan pembahagian markah yang dinilai untuk setiap pencapaian pengetahuan dan amali melalui penilaian berterusan telah ditetapkan oleh BPLTV. Menurut Mok (1994) segala aktiviti penilaian berterusan yang dijalankan haruslah digunakan untuk membantu pelajar mengatasi kelemahan penguasaan kemahiran, membina sikap yang positif terhadap pembelajaran dan menggalakkan mereka berusaha mendapat keputusan yang cemerlang. Namun begitu, penilaian berterusan bagi topik kanvas model perniagaan ini pensyarah hanya menilai melalui laporan kertas kerja idea perniagaan dan ujian pengetahuan sahaja. Berdasarkan keputusan penilaian berterusan

untuk topik kanvas model perniagaan menunjukkan keputusan yang sederhana (kompeten baik) walaupun pensyarah telah memberi bantuan dalam penambahbaikan markah.

Jadual 1.3 dan Jadual 1.4 menunjukkan perbandingan keputusan Penilaian Berterusan (PB) daripada dua buah KV bagi kursus keusahawanan dalam topik kanvas model perniagaan. Berdasarkan jadual tersebut bilangan calon adalah jumlah keseluruhan pelajar Diploma Semester tiga.

Data kompetensi yang diperoleh dikumpulkan untuk tempoh dua tahun bagi menilai prestasi pencapaian pelajar. Hasil analisis yang diperoleh didapati peratusan pelajar yang belum kompeten untuk kursus ini adalah hampir sama dengan peratusan pelajar yang kompeten cemerlang dalam menguasai topik ini. Kebanyakan pelajar pada tahap kompeten baik ke kompeten. Keputusan penilaian berterusan ini perlu dipertingkatkan agar keseluruhan pelajar mencapai kompeten cemerlang dan menguasai topik tersebut.

Jadual 1.3

Keputusan Penilaian Berterusan Topik Kanvas Model Perniagaan di Kolej Vokasional A

Tahun (kohort)	Bil calon	Kompeten Cemerlang (100-90%)	Kompeten Baik (89-80%)	Kompeten (79-60%)	Belum kompeten (59-0%)
2019	109	10	46	60	3
2020	104	3	35	69	2

Jadual 1.4*Keputusan Penilaian Berterusan Topik Kanvas Model Perniagaan di Kolej Vokasional B*

Tahun (kohort)	Bil calon	Kompeten Cemerlang (100-90%)	Kompeten Baik (89-80%)	Kompeten (79-60%)	Belum kompeten (59-0%)
2019	107	8	40	54	5
2020	114	5	33	69	7

Berdasarkan keputusan pencapaian pelajar dalam Jadual 1.3 dan Jadual 1.4, didapati pelajar masih lemah dalam memahami konsep asas dalam membina kanvas model perniagaan. Menurut Yadav et al. (2011) berpendapat dan dipersetujui menyatakan jika kefahaman sesuatu konsep tidak jelas pada peringkat awal mengakibatkan pelajar tidak dapat menghuraikan atau menerangkan idea perniagaan dengan jelas. Ini menunjukkan bahawa masih terdapat kekurangan dalam pelaksanaan PdPc yang dilaksanakan di dalam kelas. Pendekatan PdPc yang diamalkan di KV seharusnya ditambah baik agar seiring perkembangan semasa iaitu pembelajaran ke arah abad ke-21.

Selain itu, menurut Mohd Zulfahmi Hassan dan Nik Mohd Rahimi Nik Yusoff (2022) dan pernyataan tersebut telah disokong oleh Nur Syafiqah Isa dan Nurul Nazirah Mohd Imam Ma'arof (2018) menyatakan kekurangan bahan bantu mengajar (BBM) di KV seperti video dan buku rujukan merupakan salah satu faktor menyebabkan pelajar kurang mendapat rujukan tambahan dan pendedahan untuk mendalami topik tersebut. Dalam mempelbagaikan penggunaan BBM ini, terdapat dua sumber utama yang memainkan peranan penting iaitu sumber guru atau tenaga pengajar dan juga sumber daripada internet (Mohd Faez Ilias et al., 2016). Namun begitu terdapat kekangan

tenaga pengajar dalam usaha untuk mempelbagaikan sumber bahan untuk mewujudkan BBM untuk pelajar. Berdasarkan kajian yang telah dijalankan oleh Kamarul Azmi Jasmi et al. (2011), didapati bahawa guru atau tenaga pengajar tidak dapat mempelbagaikan BBM disebabkan kekurangan sumber kewangan dalam mendapatkan bahan yang terkini dan interaktif. Selain itu, guru di Malaysia khususnya tenaga pengajar vokasional sentiasa dibelenggu dengan sumber yang terbatas dan akhirnya memilih untuk mengajar secara kaedah tradisional dan menjadi amalan dalam PdPc (Mohd Aris Othman, 2007).

Amalan pengajaran secara tradisional yang digunakan mengajar kursus keusahawanan di peringkat kolej vokasional masih menggunakan teknik pengajaran dalam bentuk syarahan dan pemberian nota. Ini mempengaruhi bagaimana topik kanvas model perniagaan diajar dengan pengajaran secara teori sahaja dan asas pengajaran menjadi terhad tanpa adanya kemahiran praktikal yang dilihat mampu melengkapi hasil pembelajaran dan melalui pengalaman dan praktikal mampu memupuk semangat dan minat pelajar terhadap keusahawanan (Norfariza Mohd Radzi & Muhammad Faizal A. Ghani, 2021).

Menurut kajian Nurhidayati Mad Noh et al. (2020) topik kanvas perniagaan berkesan dalam pengajaran dan pembelajaran dan menerima telah menerima pandangan yang positif digunakan dalam pengajaran keusahawanan. Berdasarkan hasil dapatan kajian artikel bertajuk kadar penerimaan pelajar menggunakan kanvas model perniagaan. Selain itu Nurhidayati Mad Noh et al. (2020) turut menyatakan kanvas model perniagaan membantu dalam meningkatkan pengetahuan atau hasil pembelajaran pelajar dalam bidang keusahawanan. Kanvas model perniagaan juga

merupakan medium terbaik untuk membentangkan idea perniagaan dengan mudah dan ringkas. Hasil kajian ini diharapkan dapat membantu menyelesaikan masalah pelajar serta segenap lapisan masyarakat yang sukar menjana idea untuk menghasilkan satu rancangan perniagaan dan mewujudkan persekitaran perniagaan mengenai kanvas model perniagaan.

Kanvas model perniagaan dalam kursus keusahawanan (UES 3012) menyediakan tugas iaitu membina kertas kerja idea perniagaan menggunakan model kanvas. Dalam membina idea perniagaan pelajar menggunakan maklumat yang disediakan oleh pensyarah, meniru semula atau mengambil sahaja di internet untuk menyelesaikan tugas membina kertas idea perniagaan kanvas model perniagaan tersebut. Menurut Snipes (2019) dari *University of Oregon* pendekatan melalui aktiviti dan kemahiran secara praktikal bagi topik kanvas model perniagaan dapat membantu pelajar dalam proses merangka dan membina idea perniagaan dengan mudah sekali gus memberi kefahaman pada pelajar dalam membentuk idea sesuatu perniagaan. Menurut kajian Mohd Azilan Ramli et al. (2018) mencadangkan modul pengajaran keusahawanan sedia ada bertukar kepada modul berorientasikan projek dan modul tersebut menekan idea menjadi seorang usahawan tani semasa proses pengajaran dan pembelajaran agar pelajar melihat dengan jelas proses menjadi seorang usahawan. Selain itu pihak kolej perlu menyediakan kemudahan yang lengkap seperti bahan bacaan sebagai rujukan, menganjurkan kursus-kursus dalaman untuk menambah pengetahuan pelajar dan pensyarah serta informasi terkini berkaitan keusahawanan.

Menurut kajian oleh Hutasuhut et al. (2020) menyatakan pendidikan keusahawanan haruslah menjurus kepada aktiviti pembelajaran yang boleh meningkatkan kefahaman, pengetahuan berkaitan perniagaan dan keusahawanan bagi mereka yang ingin menjadi seorang usahawan. Maka strategi pengajaran yang sesuai dan berkesan dapat meningkat pengetahuan dan kefahaman pelajar melalui aktiviti keusahawanan menggunakan kanvas model perniagaan topik baharu yang diperkenalkan di kolej vokasional (Hutasuhut et al., 2020).

Namun begitu apabila topik baharu diperkenalkan, modul yang disediakan secara ringkas dan diajar secara teori. Modul pembelajaran sebagai sumber utama pengajaran dan pembelajaran seperti yang sering dilakukan oleh kebanyakan guru mampu meningkatkan pengetahuan pelajar, walaupun pelajar kurang kemahiran untuk mengaitkan masalah yang ditimbulkan di dalam kelas dengan kehidupan seharian mereka. Pengetahuan pelajar tentang kanvas model perniagaan boleh dipertingkatkan melalui program pendidikan dan kaedah pengajaran yang berkesan. Oleh yang demikian dicadangkan agar kaedah pengajaran dalam membina idea perniagaan yang menggabungkan setiap elemen kanvas dalam menyelesaikan tugas lebih sesuai diajar dalam pembelajaran berasaskan projek di mana digunakan untuk membantu pelajar menyelesaikan masalah yang berlaku (Roslina Abd Karim & Zanaton Iksan, 2017). Program atau aktiviti berorientasikan tindakan, berasaskan pengalaman dan berasaskan projek bertujuan untuk meningkatkan keupayaan pelajar untuk bekerja sebagai satu pasukan, membangun dan menggunakan rangkaian, menyelesaikan masalah dan melihat peluang. Pelajar terlibat secara aktif dalam proses pembelajaran dan bertanggungjawab terhadap pendidikan mereka sendiri.

Fleksibiliti dan kebolehcapaian rancangan pengajaran yang menggabungkan pembelajaran berasaskan projek adalah komponen utama dalam pengajaran dan pembelajaran abad ke-21. Tenaga pengajar perlu untuk memasukkan elemen isu semasa dan teknologi baharu ke dalam pengajaran pendekatan pembelajaran berasaskan projek untuk memastikan pelajar lebih berpengetahuan dan bermotivasi. Selain itu penglibatan pakar dari industri atau komuniti tertentu dalam mewujudkan kurikulum pendekatan ini, seperti yang diketengahkan oleh Siti Jamiah Dewi et al. (2021), boleh memberikan perspektif baharu dan meningkatkan bahan pembelajaran, di samping mengembangkan penglibatan profesional pelajar dan tenaga pengajar

Pembelajaran berasaskan projek ialah aktiviti unik yang mengintegrasikan pengetahuan daripada pelbagai disiplin, berpusatkan pelajar dan dikaitkan dengan pengalaman kehidupan sebenar. Pelajar menerima pengetahuan dan kemahiran semasa mereka bersedia untuk menjalankan projek perniagaan berdasarkan idea perniagaan yang telah dihasilkan. Setiap elemen kanvas tersebut boleh dibentuk menjadi aktiviti projek pelajar. Oleh itu, pensyarah perlu mencari penyelesaian bagaimana cara yang sesuai mencurahkan ilmu kepada pelajar-pelajar seiring dengan aktiviti yang dijalankan. pensyarah boleh menggunakan pelbagai kaedah yang sesuai dengan tajuk pembelajaran, seperti main peranan, bercerita, penyelidikan, pembentangan, simulasi, sumbang saran, permainan, temu bual, tinjauan dan temu bual (Mohamad Nurul Azmi Mat Nor et al., 2017).

Menurut Susanti et al. (2020) Pembelajaran Berasaskan Projek merujuk kepada aktiviti pelajar dalam mereka bentuk, merancang dan melaksanakan projek yang menghasilkan hasil akhir dalam bentuk produk, penerbitan atau pembentangan. Badriah et al. (2023) merumuskan bahawa pembelajaran berasaskan projek boleh digunakan sebagai pendekatan yang berkesan untuk menghubungkan pembangunan profesional guru dengan pencapaian pembelajaran pelajar. Pembangunan modul pembelajaran berasaskan projek adalah salah satu langkah yang adalah satu langkah penting dalam pendidikan perniagaan kerana ia menyediakan panduan struktur yang relevan dan mendalam kepada pelajar. Penyediaan modul menjadikan pembelajaran lebih praktikal dan berkesan kerana pendekatan berasaskan projek, pelajar dapat menerapkan teori kanvas model perniagaan secara langsung ke dalam projek yang mereka hasilkan, menjadikannya lebih mudah untuk memahami bagaimana elemen-elemen seperti cadangan nilai, saluran dan segmen pelanggan berfungsi dalam perniagaan sebenar.

Modul pembelajaran pendekatan berasaskan projek berjaya mencapai objektifnya adalah berdasarkan penglibatan pelajar yang melibatkan diri secara aktif setiap aktiviti yang dirancang. Kesimpulan dapat disimpulkan bahawa matlamat tercapai 100% melalui modul pendekatan pembelajaran berasaskan apabila pelajar mampu menguasai topik yang diberi melalui aktiviti tersebut. Gred kursus keseluruhan pelajar dan maklum balas yang diterima pada akhir kursus menunjukkan bahawa pendekatan pembelajaran berasaskan projek dipacu pelajar ini meningkatkan pengalaman pembelajaran mereka (Tewolde, 2020).

Modul pembelajaran berasaskan projek ini juga memberi pelajar pengalaman yang aktif dan bermakna. Pelajar boleh mengambil bahagian secara aktif dalam aktiviti penyelesaian masalah, membuat keputusan dan penyiasatan, yang membantu mereka mengembangkan pemikiran kritis dan kemahiran kreativiti. Di samping itu, modul pendekatan berasaskan projek ini juga membawa kepada menghasilkan bahan bantu mengajar yang berkualiti tinggi, seperti yang dibuktikan oleh hasil pembelajaran yang dapat diperoleh oleh para pelajar. Secara keseluruhannya, pelaksanaan modul pembelajaran berasaskan projek telah berjaya dan mencapai matlamat yang diharapkan. Modul pembelajaran berasaskan projek berjaya meningkatkan kemahiran menyelesaikan masalah dalam kalangan pelajar sekolah menengah. Ia juga menyediakan pelajar dengan persekitaran pembelajaran yang menarik serta menyeronokkan. Modul pendekatan pembelajaran berasaskan projek ini juga menekankan kepentingan pengurusan masa yang berkesan dalam setiap pelaksanaan projek berasaskan pembelajaran. Pelaksanaan dari pengurusan masa yang baik memastikan langkah-langkah yang dirancang dan diperlukan dalam projek dijalankan dengan cekap dan berkesan, perkara tersebut membawa kepada hasil pembelajaran yang positif. Modul ini juga menekankan kepentingan komunikasi dan bimbingan yang jelas dalam pembelajaran berasaskan projek (Faozi et al., 2020).

Ini terbukti daripada maklum balas positif yang diterima oleh pelajar dan keupayaan tenaga pengajar menghasilkan bahan pembelajaran yang berkualiti tinggi (Tewolde, 2020). Tambahan pula, penggunaan modul pendekatan pembelajaran berasaskan projek dalam proses pembelajaran telah terbukti berkesan dalam pelbagai situasi. Ini termasuk situasi di mana pengajaran secara peribadi tidak dapat dilakukan kerana kekangan geografi atau sosioekonomi. Dalam situasi ini, penggunaan modul

membolehkan pembelajaran yang berkesan dan cekap boleh dijalankan tanpa memerlukan pengajaran bersemuka secara langsung. Ini kerana menggunakan modul pelajar masih boleh mengikuti setiap arahan aktiviti yang telah dinyatakan dalam modul tersebut. Secara keseluruhannya, pelaksanaan modul pembelajaran berasaskan projek berjaya mencapai matlamat dan objektifnya. Modul pembelajaran berasaskan projek juga telah terbukti berjaya dalam meningkatkan pengalaman pembelajaran pelajar dan meningkatkan kemahiran menyelesaikan masalah pelajar (Silva et al., 2018). Selain itu memupuk perasaan ingin menyertai setiap aktiviti secara penglibatan aktif dalam kalangan pelajar, menggalakkan pemikiran kritis dan kreativiti.

Nurfathurrahmah et al. (2020) menyatakan membangunkan modul pendekatan Pembelajaran Berasaskan Projek menghasilkan idea perniagaan menggunakan Kanvas Model Perniagaan, pelajar dapat menerokai dan memahami konsep-konsep elemen kanvas perniagaan dengan lebih baik. Menggabungkan setiap sembilan elemen kanvas dalam modul pembelajaran berasaskan projek berpusatkan pelajar dan menggalakkan penglibatan aktif pelajar dalam proses pembelajaran (Modul Pembelajaran Berasaskan Projek, n.d.). Pelajar didedahkan dengan aktiviti-aktiviti yang menarik dan relevan untuk setiap elemen kanvas, menjadikan pembelajaran lebih menyeronokkan dan bermakna. Selain itu, pelajar belajar cara bekerjasama dalam kumpulan, bekerjasama dan menyelesaikan masalah dengan cara yang kreatif dan kritis dan kesemuanya adalah penting untuk dunia perniagaan.

Dalam pelaksanaan projek yang disediakan dalam modul PBP ini, pelajar perlu memahami konsep setiap elemen kanvas dengan baik dalam merancang dan menghasilkan hasil akhir menepati projek yang disediakan Dalam modul PBP ini sesuai dengan pembelajaran keusahawanan di mana pelajar didedahkan dengan aktiviti lapangan dalam menyelesaikan setiap projek bagi elemen kanvas sehingga projek sebenar keusahawanan dijalankan.

1.3 Penyataan Masalah

Kementerian Pendidikan Malaysia melalui Pelan Pembangunan Malaysia 2015-2025 (Pendidikan Tinggi) pada lonjakan pertama (1) telah menggariskan Graduan Holistik, Bercirikan Keusahawanan dan seimbang sebagai satu anjakan dalam pembangunan ini (KPT, 2015). Dalam usaha mencapai hasrat Kementerian Pendidikan Tinggi, BPLTV melalui kolej vokasional telah memperkenalkan topik baharu iaitu kanvas model perniagaan dalam Kursus Keusahawanan (UES 3012). Menurut Lopes et al. (2023) terdapat hubungan antara keusahawanan dan Kanvas Model Perniagaan (BMC) dalam konteks merangka dan mengurus perniagaan yang berjaya dalam membantu usahawan merancang, membangunkan serta menguji model perniagaan mereka dengan lebih berkesan.

Tinjauan awal kajian yang dilakukan terhadap pelajar diploma vokasional semester tiga kursus keusahawanan kolej vokasional pertanian didapati pelajar belum menguasai topik kanvas model perniagaan yang diukur melalui pengetahuan, kefahaman konsep dan kemahiran pelajar. Selain itu kaedah pengajaran pensyarah

secara tradisional turut mempengaruhi pengetahuan, kefahaman konsep dan kemahiran pelajar dalam topik ini dan antara faktor pencapaian pelajar dalam topik ini mendapat keputusan sederhana. Justeru itu dicadangkan dalam Kursus Keusahawanan (UES 3012) bagi topik kanvas model perniagaan ini kaedah pembelajaran berasaskan projek adalah bersesuaian dan bertepatan dengan perkembangan pembelajaran abad ke-21 pada masa kini. Tinjauan literatur yang dilaksanakan oleh Siti Shahida Rasdi et al. (2021) menunjukkan bahawa pembelajaran berasaskan projek ini mampu melahirkan pelajar yang mempunyai kemahiran abad ke-21, di mana corak pengajaran di dalam bilik darjah adalah seiring dengan perkembangan generasi masa kini. Pembelajaran berasaskan projek memberi peluang kepada pelajar untuk mengaplikasikan konsep model perniagaan dalam konteks sebenar, membolehkan membangunkan kemahiran analisis, penyelesaian masalah dan menjana pemikiran kreatif dan kritis.

Sehingga kajian ini dijalankan, masih belum ada modul yang menjadi panduan khusus untuk topik kanvas model perniagaan dan mengaplikasikan pembelajaran berasaskan projek oleh tenaga pengajar dan pelajar di kolej vokasional. Oleh itu, penyelidik memilih untuk pembangunan modul pembelajaran berasaskan projek dalam topik kanvas model perniagaan sebagai satu panduan langkah demi langkah kepada para pensyarah dan pelajar untuk mengimplikasi konsep elemen kanvas model dalam meningkatkan pengetahuan, kefahaman konsep dan kemahiran menjalankan projek keusahawanan secara pembelajaran bermodul dengan betul. Diharapkan penghasilan modul pembelajaran berasaskan projek ini dapat memberikan satu budaya pembelajaran yang menarik kepada pensyarah dan pelajar program pertanian di Kolej Vokasional serta dapat memberikan kesan yang lebih positif ke atas pengetahuan, kefahaman konsep dan kemahiran topik kanvas model perniagaan. Kajian ini juga

diharapkan dapat memberikan sedikit sebanyak maklumat kepada penyelidikan akan datang untuk melihat potensi pembelajaran berasaskan projek dalam bentuk pembelajaran bermodul dalam konteks pendidikan keusahawanan di Malaysia secara lebih meluas dan mendalam.

1.4 Objektif Kajian

Kajian ini dijalankan bagi memenuhi objektif berikut:

- i. Membangunkan modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) menggunakan pendekatan pembelajaran berasaskan projek bagi topik kanvas model perniagaan.
- ii. Menguji kesan modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) topik kanvas model perniagaan terhadap pencapaian pelajar.

1.5 Persoalan Kajian

- i. Bagaimanakah modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) bagi topik kanvas model perniagaan dibangunkan?
- ii. Apakah kesan modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) berbanding *konvensional* dalam topik kanvas model perniagaan?

- a. Adakah terdapat perbezaan yang signifikan min pasca pencapaian pengetahuan pelajar bagi topik kanvas model perniagaan antara kumpulan rawatan dengan kumpulan kawalan?
- b. Adakah terdapat perbezaan yang signifikan min pencapaian pengetahuan pra dan pasca pelajar dalam topik kanvas model perniagaan bagi kumpulan rawatan?
- c. Adakah terdapat perbezaan yang signifikan min pencapaian pengetahuan pra dan pasca pelajar bagi kumpulan kawalan?
- d. Adakah terdapat perbezaan yang signifikan min pasca penilaian amali pelajar kumpulan rawatan dengan kumpulan kawalan?
- e. Adakah terdapat perbezaan yang signifikan min pra dan pasca penilaian amali pelajar bagi kumpulan rawatan?
- f. Adakah terdapat perbezaan yang signifikan min pra dan pasca penilaian amali pelajar bagi kumpulan kawalan.

1.6 Hipotesis Kajian

Terdapat enam hipotesis kajian yang telah dibina untuk menjawab soalan kajian dalam kajian ini. Hipotesis tersebut adalah seperti berikut:

Ho1: Tidak terdapat perbezaan yang signifikan min pasca pencapaian pengetahuan pelajar bagi topik kanvas model perniagaan antara kumpulan rawatan dengan kumpulan kawalan

Ho2: Tidak terdapat perbezaan yang signifikan min pencapaian pengetahuan pra dan pasca pelajar dalam topik kanvas model perniagaan bagi kumpulan rawatan.

Ho3: Tidak terdapat perbezaan yang signifikan min pencapaian pengetahuan pra dan pasca pelajar dalam topik kanvas model perniagaan bagi kumpulan kawalan.

Ho4: Tidak terdapat perbezaan yang signifikan min pasca penilaian amali pelajar antara kumpulan rawatan dengan kumpulan kawalan.

Ho5: Tidak terdapat perbezaan yang signifikan min pra dan pasca penilaian amali pelajar bagi kumpulan rawatan.

Ho6: Tidak terdapat perbezaan yang signifikan min pra dan pasca penilaian amali pelajar bagi kumpulan kawalan.

1.7 Kerangka Konseptual Kajian

Pembangunan modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) ini dibangunkan setelah penelitian dilakukan dengan menekan Teori Konstruktivisme Kognitif Piaget, Teori Konstruktivisme Sosial Vygotsky dan Teori Pembelajaran Bermakna Ausubel. Teori-teori ini mendasari dalam pembangunan modul pendekatan PBP. Teori Konstruktivisme menurut pendapat Raja Liyana Raja Zahri dan Norasmah Othman (2023) memberi penekanan kepada pensyarah sebagai pembimbing kepada pelajar dan memberi kelebihan kepada pelajar berpeluang bergerak secara aktif dalam membina pengetahuan melalui proses perbincangan dalam kumpulan sehingga mampu mengaitkan pembelajaran terdahulu dengan pembelajaran yang baharu. Pendapat

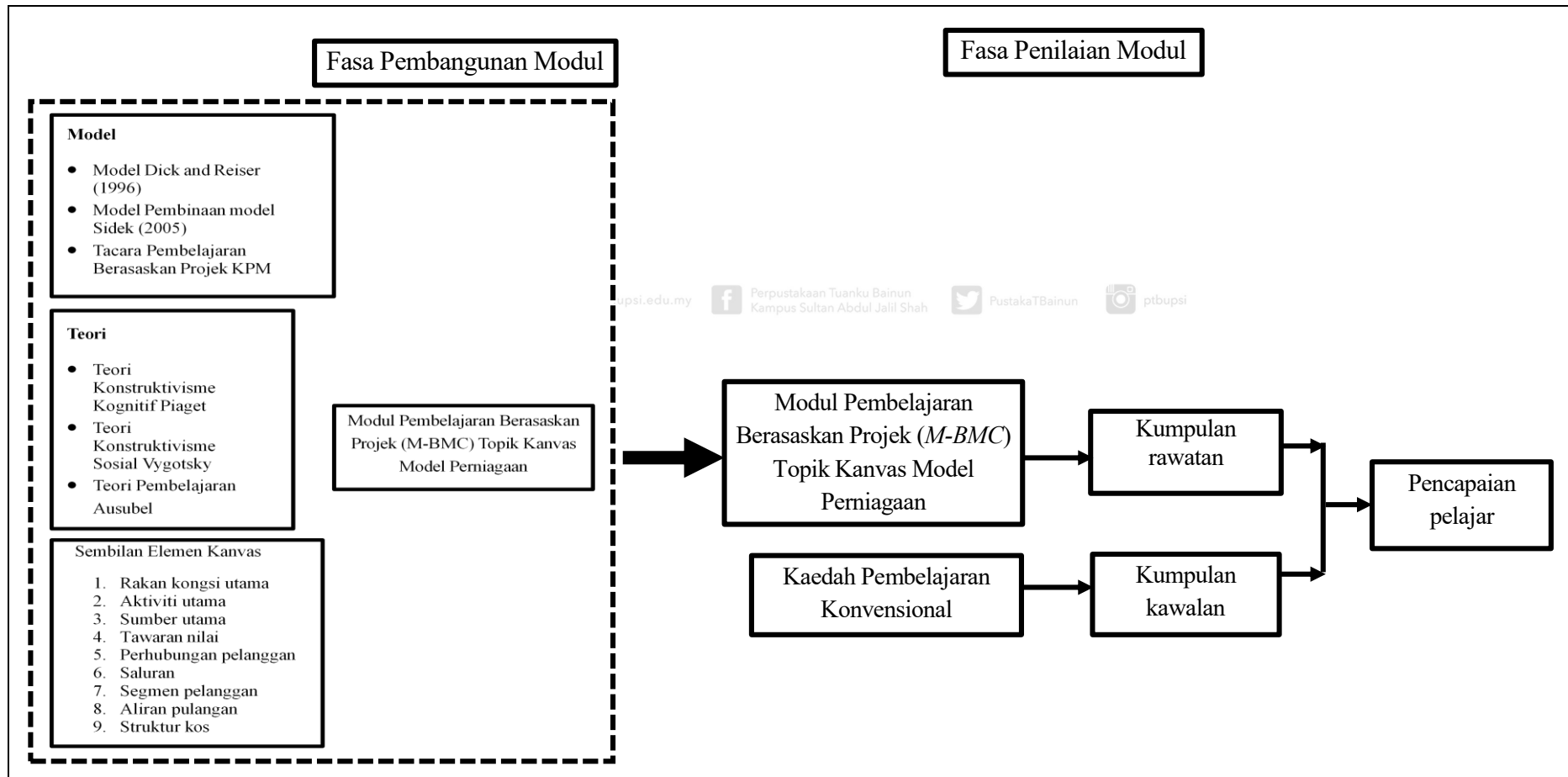
tersebut turut dipersetujui Mohd Saad (2018) menyatakan pelajar lebih yakin untuk berkolaborasi bersama pensyarah dan rakan dalam kumpulan untuk meningkatkan kefahaman dalam sesuatu tajuk. Pembangunan modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) pembelajaran berasaskan projek turut berlandaskan enam langkah yang diguna pakai dalam merancang aktiviti PBP berdasarkan “*Project-Based Learning Handbook*’ KPM 2006. Model sandaran dalam mereka bentuk modul (*M-BMC*) ialah Model Pembinaan Sidek Mohd Noah dan Jamaludin Ahmad (2005) dan Model Dick dan Reiser (1996).

Pemboleh ubah tidak bersandar (*independent variable*) dalam kajian ini ialah modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) manakala pemboleh ubah bersandar (*dependent variable*) ialah pengetahuan dan kemahiran yang diukur daripada perbezaan keputusan ujian pra dan pasca terhadap modul yang dibangunkan. Tahap penguasaan markah pasca terhadap topik kanvas model perniagaan adalah petunjuk sama ada modul kanvas model perniagaan berasaskan projek yang dibangunkan dapat membantu meningkatkan pencapaian pelajar dalam atau sebaliknya.

Rajah 1.2

Kerangka Konsep

Berdasarkan Rajah 1.2 kajian ini dijalankan secara intervensi di mana kumpulan rawatan menggunakan Modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) manakala kumpulan kawalan pendekatan pembelajaran secara konvensional untuk mengukur pencapaian pengetahuan dan kemahiran membina projek idea perniagaan dalam topik Kanvas Model Perniagaan ke atas pelajar Diploma semester tiga yang mengambil kursus keusahawanan.

1.8 Kepentingan Kajian

Melalui kajian ini, memberi kepentingan kepada:

1.8.1 Bahagian Pendidikan Latihan Teknikal Vokasional

Melalui kajian yang dijalankan ini dapat membantu pihak BPLTV dalam memantapkan dan menambah baik silibus kursus keusahawanan yang diguna pakai oleh pelajar kolej vokasional dalam bidang pertanian. Ini sekali gus membantu dalam meningkatkan minat dan kecenderungan pelajar untuk menjadi seorang usahawan yang mampu meneroka peluang baharu dalam mengubah konsep mencari pekerjaan kepada mencipta pekerja.

1.8.2 Kolej Vokasional

Dapatan kajian yang diperoleh, diharapkan pihak Kolej Vokasional (KV) mampu menerapkan nilai keusahawanan kepada pelajar dengan mengaplikasikan pembelajaran berasaskan projek dalam mewujudkan suasana pembelajaran berpusatkan pelajar, aktiviti yang meningkatkan kreativiti pelajar dalam mencari idea perniagaan baharu dan meningkatkan hasil jualan kolej melalui kerjasama-kerjasama dalam bidang pertanian. Selain itu pelajar mampu merancang sendiri, menghubungkan setiap elemen kanvas yang ada untuk menghasilkan idea perniagaan yang kreatif.

1.8.3 Pensyarah

Kajian ini adalah penting untuk mencari kesesuaian dalam pengajaran pensyarah. Ini kerana pensyarah perlu mengaplikasikan dan mengguna pakai kaedah pembelajaran PAK-21 melalui kaedah pembelajaran berasaskan projek dan menggunakan modul ini sebagai panduan kepada pensyarah yang terdiri bidang perniagaan dan keusahawanan atau perakaunan atau yang bukan bidang tersebut. Pensyarah dapat merancang aktiviti yang bersesuaian untuk meningkatkan pengetahuan dan menarik minat pelajar mempelajari keusahawanan dan merancang menghasilkan satu projek idea perniagaan melalui kanvas model perniagaan.

1.8.4 Pelajar

Topik Kanvas Model Perniagaan ini kurang difahami oleh pelajar kerana topik ini merupakan topik baharu yang diperkenalkan dalam silibus kursus keusahawanan di kolej vokasional. Modul pengajaran dan pembelajaran ini boleh digunakan sebagai satu panduan kepada pelajar dan sebagai rujukan kepada pensyarah. Dalam modul pelajar diberikan beberapa soalan- soalan yang bertujuan untuk pelajar berfikir secara kreatif dan kritis dalam menjana idea untuk membentuk sebuah perniagaan yang hendak dijalankan. Aktiviti kumpulan turut membantu pelajar berbincang dan menjawab soalan yang diberikan sehingga memilih idea yang menarik serta relevan untuk perniagaan mereka hendak diceburi. Selain itu modul ini juga membantu pelajar menggambarkan reka bentuk kanvas dan menghubungkaitkan setiap sembilan elemen

1.9 Skop Kajian

Kajian ini membangunkan modul dan mengkaji kesan pencapaian pengetahuan (kognitif) pelajar dan kemahiran untuk menerapkan pengetahuan secara praktikal dalam topik kanvas model perniagaan yang terdapat dalam kursus keusahawanan. Penyelidik hanya mengukur pencapaian pelajar melalui ujian pra dan ujian pasca yang menggunakan reka bentuk kajian kaedah kuasi eksperimen. Kajian melibatkan kumpulan rawatan menggunakan modul yang diajar menggunakan pembelajaran berasaskan projek dan kumpulan kawalan menggunakan modul yang diajar secara konvensional. Pemilihan responden dalam kajian ini tidak dipilih secara rawak tetapi menggunakan kelas yang

sedia ada. Gaya pembelajaran, pencapaian pelajar setiap elemen kanvas, bilangan pelajar setiap program, jantina pelajar tidak dikaji dalam kajian ini.

1.10 Batasan Kajian

Kajian ini juga terbatas kepada pembangunan Modul yang berasaskan Pembelajaran Berasaskan Projek (PBP) terhadap meningkatkan pencapaian pengetahuan dan kemahiran projek keusahawanan idea perniagaan menggunakan modul pendekatan pembelajaran berasaskan projek (PBP). Kaedah ini telah menjadi tunjang utama dalam membangunkan modul yang berasaskan Pembelajaran Berasaskan Projek (PBP) dalam kurikulum Pendidikan Teknik Dan Vokasional. Selain itu kajian ini terbatas kepada Kolej Vokasional Pertanian di Semenanjung, Malaysia sahaja. Responden kajian ini terdiri daripada pelajar diploma semester tiga (3) yang terdiri daripada kelas sedia ada walaupun bilangan antara kelas/program tidak seimbang dan Kolej Vokasional Pertanian Malaysia dan terhad kepada topik kanvas model perniagaan sahaja yang terdapat dalam Kursus Keusahawanan (UES 3012). Topik dipilih adalah kerana kajian awal penyelidik terhadap topik ini, pencapaian pengetahuan dan kemahiran projek keusahawanan idea perniagaan menggunakan kanvas model perniagaan adalah sederhana disebabkan kurang memahami konsep elemen yang berada dalam kanvas model perniagaan apabila diminta mengisi kanvas perniagaan tersebut.

Kajian ini juga dikendalikan oleh pensyarah yang mengajar kursus keusahawanan dan mereka telah diberi taklimat bagaimana menggunakan modul PBP (*M-BMC*) ini. Responden yang terlibat dalam kajian ini memulakan pengajian semester 3 pada bulan 10 /2022 mengikut takwim terbaru BPLTV. Walau bagaimanapun terdapat banyak perubahan takwim yang mengganggu dalam pengambilan data. Kesahihan kajian ini bergantung kepada ketepatan sampel dalam memberi kerjasama ketika memberi jawapan, cadangan dan pendapat terhadap soal selidik yang dijalankan.

1.11 Definisi Operasional

1.11.1 Modul Pendekatan Pembelajaran Berasaskan Projek

Dalam modul pembelajaran berasaskan projek (*M-BMC*) yang dirancang dengan membentuk kumpulan dan menurut Merrill (1991) langkah seterusnya dalam merancang aktiviti pembelajaran berasaskan projek memerlukan lima langkah iaitu tajuk, perancangan pelaksanaan projek, pembinaan jadual dan penentuan prosedur projek, bimbingan dan penilaian serta refleksi. Setiap aktiviti dirancang dan ini dapat membantu pensyarah dan pelajar setiap mengenal pasti sembilan elemen yang ada di dalam BMC. Soalan yang diberi membantu pelajar berbincang secara berkumpulan dan ini meningkatkan pengetahuan mampu serta memberi pelbagai idea untuk melengkapkan kanvas tersebut. Selain itu berfikir secara kreatif dan inovatif untuk menghasilkan model perniagaan yang bermutu. Pembelajaran boleh dipertingkatkan dengan penggunaan bahan pengajaran yang sesuai yang disesuaikan dengan keperluan pelajar.

Pengajaran dan pembelajaran boleh dipermudahkan dengan penggunaan modul pembelajaran. Penggunaan modul pembelajaran juga dapat memberikan fleksibiliti kepada pelajar, membolehkan mereka berfikir secara aktif dan kreatif dalam menyelesaikan masalah yang dihadapi. Ini menunjukkan bahawa bahan pengajaran seperti modul pembelajaran adalah perlu (Rahayu & Soffiatun, 2021). Menurut Yulastri et al. (2017) pelajar digalakkan untuk menggunakan maklumat dalam modul sebagai tambahan kepada bahan bilik darjah yang sedia ada dan mengembangkan kemahiran keusahawanan mereka melalui pembelajaran sendiri berdasarkan konsep yang digariskan dalam modul.

1.11.2 Kanvas Model Perniagaan

Menurut Ulum et al. (2019) kanvas model perniagaan iaitu alat perancangan perniagaan yang dipersembahkan dalam bentuk visual pada lukisan kanvas yang berfungsi untuk menerangkan, menggambarkan, menilai dan mengubah rangka kerja perniagaan agar mampu menghasilkan prestasi yang lebih optimum. Kanvas model perniagaan merupakan sebuah carta visual yang menerangkan secara ringkas dan menyeluruh konsep perniagaan yang dijalankan dan diaplikasikan untuk membentuk pengurusan strategik dan mendokumentasikan model perniagaan sedia ada dan diperkenalkan oleh Osterwalder dan Pigneur pada 2010 (Nor Faizah Ismail & Suhaila Azura Abd Salam, 2017).

1.11.3 Pencapaian Pengetahuan

Pengetahuan ialah peningkatan nilai kognitif terhadap sesuatu perkara yang dipelajari oleh seseorang. Dalam kajian ini, pengetahuan adalah merujuk kepada sejauh mana pengetahuan pelajar kolej vokasional terhadap pengetahuan isi kandungan kanvas model perniagaan yang mempunyai sembilan elemen kanvas iaitu yang terdapat dalam silibus kursus keusahawanan. Pengetahuan (kognitif) pelajar diuji melalui ujian pra dan ujian pasca. Markah akhir untuk kanvas model perniagaan merupakan gabungan markah antara teori dan amali, yang dibahagi mengikut peratusan yang telah ditentukan. Untuk kajian ini, peratusan markah untuk pencapaian teori 20% melalui ujian pengetahuan dan pencapaian amali sebanyak 80% melalui menghasilkan projek idea perniagaan, pembentangan dan menjalankan projek perniagaan dan markah keseluruhan akhir kursus ini 100%.

1.11.4 Penilaian Amali

Penilaian amali merupakan pengetahuan yang diperoleh pelajar dan diaplikasikan melalui aktiviti-aktiviti *hands-on* (Kiong et al., 2017). Penilaian amali dalam pembelajaran berasaskan projek (PBP) menggunakan topik Kanvas Model Perniagaan (*BMC*) merujuk kepada tahap keupayaan pelajar untuk menerapkan pengetahuan secara praktikal dan mengaplikasi kemahiran praktikal pelajar dalam topik tersebut melalui projek. PBP membolehkan pelajar menerapkan teori dalam situasi nyata, menghasilkan produk atau penyelesaian yang berkaitan dengan dunia sebenar. Di dalam kanvas model perniagaan terdapat sembilan elemen tersebut ialah *key partners*, *key activities*, *value*

prepositions, customer relationship, channels, customer segments, cost structure dan *revenue streams* (Osterwalder & Pigneur, 2010). Dalam konteks kajian ini pelajar diberi projek melibatkan aktiviti yang dirancang dalam sembilan elemen yang terdapat dalam kanvas model perniagaan merujuk kepada modul pembelajaran berasaskan projek sehingga menjalankan satu projek keusahawanan yang sebenar.

1.11.5 Pembelajaran Berasaskan Projek

Pembelajaran berasaskan projek disampaikan sebagai kaedah atau pendekatan pembelajaran yang inovatif, yang menekankan pembelajaran kontekstual melalui pelbagai aktiviti yang kompleks, seperti memberi kebebasan kepada pelajar untuk meneroka dan merancang aktiviti pembelajaran, melaksanakan projek secara kolaboratif dan akhirnya menghasilkan sesuatu produk aktiviti pelajar menyelesaikan masalah dengan mengaplikasikan kemahiran, meneliti, menganalisis hingga mempersembahkan produk pembelajaran berdasarkan pengalaman sebenar. Dalam susunan pelaksanaan, model pembelajaran berasaskan projek mempunyai beberapa peringkat, termasuk: bermula dengan soalan penting, mereka bentuk rancangan untuk projek, membuat jadual, memantau pelajar dan kemajuan projek, menilai hasil dan menilai pengalaman.

1.12 Rumusan

Kajian ini adalah berkaitan pembangunan modul (*M-BMC*) dan kesan pelaksanaan Modul (*M-BMC*) menggunakan pendekatan pembelajaran berasaskan projek terhadap pencapaian pelajar dalam topik kanvas model perniagaan. Hasil yang diperoleh secara tidak langsung memberi maklumat tambahan tentang kaedah PdP yang berkesan dalam pengajaran topik kanvas model perniagaan ini. Oleh yang demikian kajian terhadap pelaksanaan modul (*M-BMC*) yang menggunakan pembelajaran berasaskan projek dalam PdP dalam topik kanvas model perniagaan merupakan satu kajian yang relevan terutamanya bagi menangani masalah yang dihadapi oleh pensyarah dan pelajar dalam proses PdP topik semasa topik ini diajar di dalam kelas dan memenuhi keperluan pembelajaran semasa. Pemilihan kaedah PBP ini adalah kerana ciri-ciri PBP menepati pembelajaran abad ke-21 dan relevan dengan keperluan industri semasa serta memberi penekanan kepada pembelajaran berpusatkan pelajar supaya pelajar dapat bergerak aktif, berfikir secara kritis dan kreatif, berstruktur serta seronok.

